

Za konec tedna

Priloga Delu

Iz vsebine:

GUSTAV GUZEJ:
NAPOTILA IZ 23 DELOVNIH ORGANIZACIJ
Anketa med sindikalnimi člani v obalnih občinah

ANDREJ NOVAK:
CLARK MCADAMS CLIFFORD
Portret tedna

BOZIDAR PAHOR:
STRAŽNI STOLP HEMINGWAYEVEGA ŽIVLJENJA
Obisk v pisateljevi hiši

FLORA LEWIS:
ZGUBLJENE VODIKOVE BOMBE
Osemdeset dni v Palomaresu

STANE MOZINA:
DRUŽBENE VEDE IN NJIH UPORABA V PRAKSI
Vzeli v izobraževanju vodilnega osebja

JOSIP VIDMAR:
SAZU IN ZNANOST NA SLOVENSKEM
Iz predavanja na odprti katedri fakultete za elektrotehniko

JANEZ LOVSE:
MADEMOISELLE NADIA BAULANGER
Vzgojiteljica mladih skladatelj

NASA IN PRORACUN ZA LETO 1968
BREZPOSELNI ATOMSKI STROKOVNJAKI
Delo bo zgubilo 30.000 do 60.000 ljudi

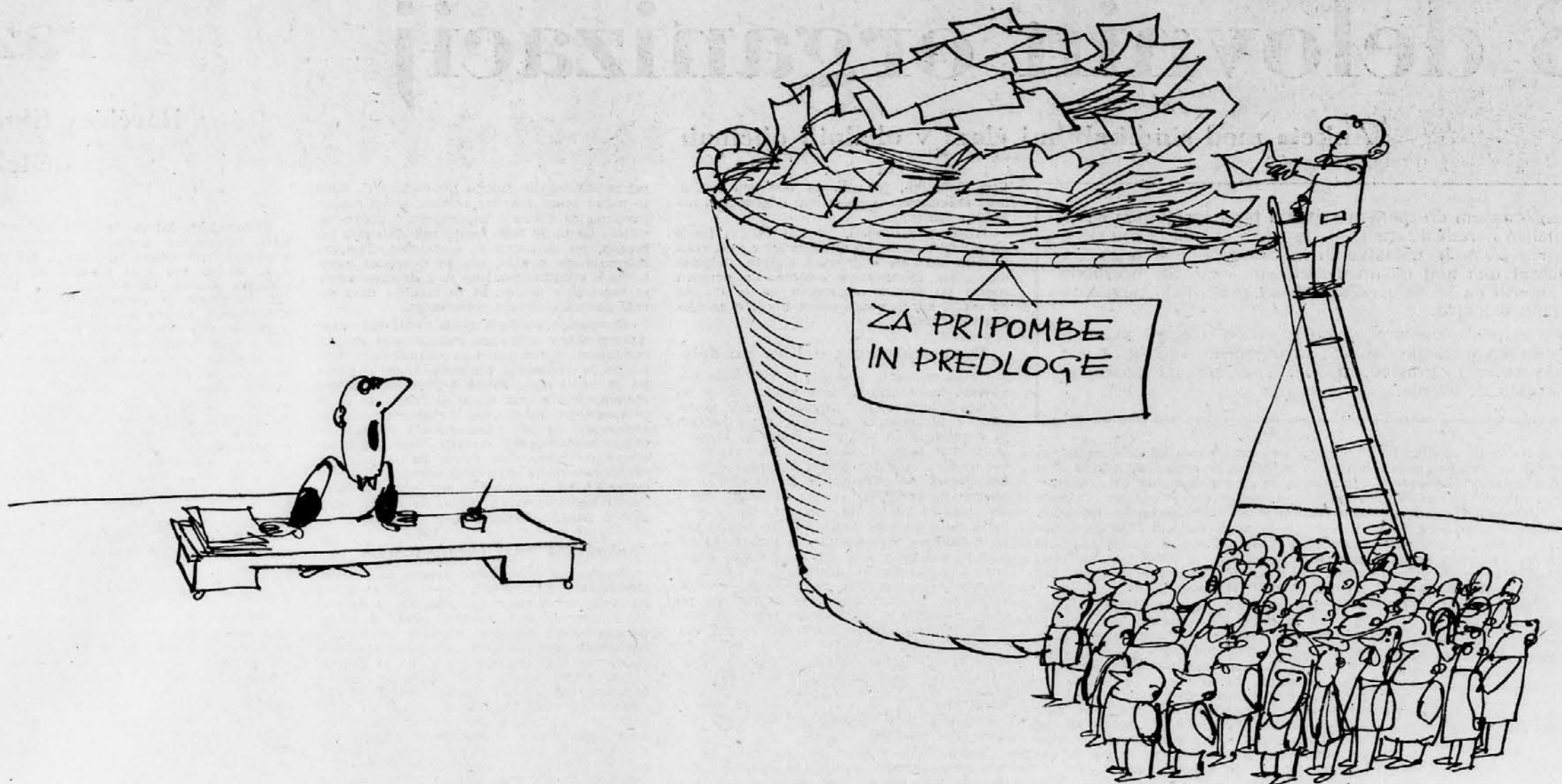
PREDRAG DJURICIC:
LOVCI ZLOČINCEV
Carobna moč prstnih odtisov

DRAGO KRALJ:
PRIDITE V SIBIRIJO!
Sibirskaja zima III

PRED PETDESETIMI LETI VSTAJA KOTORSKIH MORNARJEV
Iz sestavlja doma Nika Lukovića na znanstvenem posvetu

BOGDAN POGACNIK:
MIREILLE, BEATRICE, GRIBOUILLE
Tri Sansonjerke

MILAN MAVER: DEMOKRATIČNOSTI ZADOŠČENO

— Prosim, pohitite s predlogi, ker bi vam rad potem na kratko pojasnil, zakaj jih nismo mogli upoštevati

Z uspehom v nov delovni čas

Otroško varstvo - odločilno

V premislek: zakaj ne bi v Ljubljani razpisali samoprispevka občanov?

Deljeni delovni čas je pred durmi. V zvezni upravi je že uveljavljen, v naši republiki pa napovedan s pripravljenim zakonskim predlogom. Razlogi za uvajanje te novine so taki, da jim ni mogoče oprekatati: prilagoditi se moramo delovnim načinom in navadam industrijske razvitega sveta, ki se vanj vključujemo. Gre za uvajanje metode, ki se je v razvitejših deželah obnesla tako v proizvodnem procesu kot v učinkovitosti dela. Skratka, deljeni delovni čas, kakor je zamišljen, nastopa kot ekonomska in ne kot socialna kategorija. Tako ga jemljejo avtorji zakonskih predlogov, ki uzakonjajo novino, tako so ga jemali tudi v deželah, ki se po njih zgledujemo.

Seveda pa smo daleč od tega, da bi zanikali, poskušali prikriti ali zmanjševati dejstvo, da je uvajanje deljenega delovnega časa oziroma prehod na petdnevni delovni teden posledica zaostrenih vrst socialnih problemov. Iz bežne ankete med

tistimi uslužbenkami, ki bodo delale po novem, lahko izluščimo nekaj temeljnih vprašanj, na katera bo treba v kratkem najti zadovoljiv odgovor, da se uvedba petdnevnega delovnega tedna ne bi sprevrnila v svoje protislovje in bi negativno, name-

sto pozitivno vplivala na proizvodnost in njeno povečanje oziroma večjo poslovnost upravnih in drugih služb. Soglasna ocena vprašanih tovarišic je bila: urejeno otroško varstvo je bistveno za uspešen start v deljen delovni čas, potrebna bo nagla pomoč družbe, ker vse breme ne sme in more pasti na ženske. Otroško varstvo je bilo doslej vse preveč potisnjeno na stranski tir, tako da smo čisto na dan evropske lestvice. Vrtilci so prepolni, tisoči otrok so potrebni družbenega varstva. Vzgoja in socialna zaščita otrok zaposlenih staršev je resno ogrožena in sociologi so že začeli govoriti o socialnem problemu nacionalnih razsežnosti, ob katerem bi se morala zamisliti vsa družba, če ne želimo doživeti in še večati škode, ki jo bomo tudi v velikih stroških s težavo popravljali. Z novim razponom delovnega časa pa se bo nadzorstvo zaposlenih staršev nad otroki še skrepilo, še manj bo časa za družinsko življenje. To pa nujno zahteva učinkovito razširitev otroškega varstva ne samo po gostoti in zmogljivostih, temveč tudi po času. Matere bodo namreč jemale otroke iz vrtev nekaj ur kasneje kot doslej.

otrok v šoli govorimo se v prihodnjem času. Kompleksno otroško varstvo je želja, ki jo že dolgo pestujemo. Če pa socialne probleme potenciramo, jih upravljamo. Ne samo v imenu nas, ki smo sedaj pred spremljenim delovnim časom, temveč v imenu vseh zaposlenih staršev, ki delajo v izmenah in turnusih, in to ob tako (ne)urejenem otroškem varstvu, kot vemo, da je. **Marija Babčer**, uslužbenka občinske skupščine Ljubljana-Center, je dopolnila šolsko tematiko: »Moj mlajši sin hodi v osemletko; en teden ima pouk dopoldne, en teden popoldne, skratka, v šoli sta dve izmeni. Bojim se, da je dejala, sda bo ostala neopinjena moja največja želja, da bi namreč pouk v šoli usklajili z mojim delovnim časom. Prehrana pa se bo seveda v naši družini podražila, saj bomo posej jedli na štirih krajih. Sodim pa, da v primerjavi s celotno našim problemom ni najhujši.«

maga, če sem doma skoraj na pragu Ljubljane. Zdajma odhajam ob šestih, sedaj in bom tudi po tem, ko bo na sodišču uveljavljen nov delovni čas. Sedaj prihajam domov ob treh, potem bom šele ob sedmih zvečer. To vse zaradi tega, ker ima Smarje slabe prometne zveze z Ljubljano. Tudi posej delni morala še pred šesto zjutraj nositi sedemmesnega otroka v varstvo k sosedu, ki v Smarju nimamo otroškega vrta, še manj pa oddelka za dojenčke. Nov delovni čas bo prizadel tudi druge zaposlene matere, ki se vozijo. Ne-katera z več otroki bodo v hudih škripcih, ker bodo dlje odsotne z doma, celo službo bo morala katera opustiti. Upam, da mene kaj takega ne bo doletelo.«

Zavzemanje ljubljanskega mestnega sindikalnega sveta

Problemi so torej odprti in nakazani. Kako bi jih razrešili, veliko in razburljivo razpravljamo. Med množico pobud in predlogov bo treba izluščiti potrebam in razmeram najbolj ustrezne rešitve. Se bo zataknilo ob vprašanju: kje najti denar? Naj ob tem podčrtamo, da v industrijsko razvitih deželah po katerih se želimo zgledovati, tudi pri razreševanju stanovanjskih problemov, varstva otrok in prehrane izhajajo iz ekonomskih računov. Če bomo tudi pri nas poskušali v tej smeri najti odgovore, ki jih odpira uvedba novega delovnega časa, bo to najboljša jamstvo, da bomo stvari uredili v razumnem časovnem razmahu in da bomo dosegli cilj, zaradi katerega uvajamo deljen delovni čas: povečano storilnost in večjo poslovnost.

Naj za konec zapišemo še misli sodnika okrožnega gospodarskega sodišča v Ljubljani **Milutina Mužiča**, ki je tudi predsednik mestnega odbora sindikata družbenih dejavnosti Ljubljana: »Od novega delovnega časa pričakujem racionalnejše in bolj učinkovito delo. Menim pa, da moramo pri nas nov delovni čas obravnavati z vidika zaposlitve obeh zakoncev. Če solamo in usposabljamo mladino obeh spolov, potem tudi pri zaposlovanju ne more biti drugače. V Ljubljani, kjer je med vsemi zaposlenimi več kot polovica žensk, se posej velja posebno odpravljati ovir, ki so na poti novemu delovnemu času. Mestni sindikalni svet se zavzema za odločne ukrepe in pričakuje, da bo mestni svet čimprej razgrnil občanom program razvoja otroških varstvenih ustanov v Ljubljani. Naš sindikat bo iz sindikalne članarine namenil za to kar moči veliko sredstev, hkrati pa pozval vse občinske skupščine, delovne organizacije in občane za zbiranje in združevanje sredstev. Če pa še ne bomo mogli pomakniti vev, zakaj ne bi tudi v Ljubljani, podobno kot so mnoga mesta in kraji po samopravnih odločitvah a samoprispevki občanov uredili nič koliko zaved, razpisali samoprispevek za otroško varstvo?«

MARIJA ROBEK

Klasična kosila bomo opustili

Jolita Markič, administratorka na okrožnem gospodarskem sodišču v Ljubljani: »Z novim delovnim časom sem se sprijaznila, pa čepaj bom posej, ko bom delala v pozno popoldne, imela precej manj časa za dve leti in pol staro hčerko. Sreča in poglavitno je, da imam otroka na varnem, v prulskem otroškem vrtcu. V vrtcu bodo delovni čas podaljšali, če pa se bo varstvo za to podražilo, še ne vem. Zelo pa se veselim proste sobote. Prehrana nas na sodišču že doslej ni bila dobro urejena, drage delikatese niso za moj žep. Veliko bolj dobrodošla bi bila dobra enolončnica.«

Z novim delovnim časom se bodo bistveno spremenile prehranske navade v družinah, ki sta v njih zaposlena oboje zakonca. Vendar pa pravijo tovarišice, da ni vzroka za veliko otrošnost in da se bodo družinski člani že prebili. Klasično kosilo, ki je za večino družin najcenejši in najzdravši način prehrane, bo moral v taki ali drugačni obliki zamenjati obrok med odmorom med delovnim časom zunaj domače kuhinje. Seveda pa bo treba ta obrok zagotoviti po razumni, družinski proračun upoštevajoči ceni, če nečemo, da bo proizvodnost zaradi pomanjkljive prehrane bolj na škodi, kot če bi delavci hodili na delo zgodaj zjutraj in neprespani. Očitno pa je, da se je bolj kot kdaj razgibala dejavnost za urejanje prehrane, občinska skupščina Center bo, denimo, preuredila bife za pripravljavanje enolončnic za vso hišo.«

Betka Kancler, juristka, samostojni svetovalec za skupščinske zadeve na občinski skupščini Ljubljana-Center, zelo vedro govori o novem delovnem času. »Bistveni problem — varstvo dvoletne hčerke — imam urejen, imam gospodinjstvo pomočnico. Od novega delovnega časa pa bom samo pridobila, seveda, če bodo seje, ki se jih moram udeleževati, med rednim delovnim časom; kdaj pa naj bi sicer bile? Predvsem mislim na seje občinskih svetov in komisij.«

Breda Blatnik, mlada, nova uslužbenka okrožnega gospodarskega sodišča v Ljubljani, se vovi iz bližnjega Smarja, skalo po-

Še veliko otroških negotovk

Pa poslušajmo, kaj pravi **Iva Prosenec**, tajnica mestnega odbora družbenih dejavnosti v Ljubljani: V Ljubljani bi potrebovali enega ali več otroških vrtev, ki bi bili odprti ves dan in kamor bi lahko otroke spravili tudi za več dni v izrednih primerih, to je ob boleznih ali neugodni odsotnosti staršev. Za zaposlene matere so veliko breme tudi bolni otroci, ker vse teže opravljajo izostanke z dela. Ni pa nekaj, se bomo morali odločiti: ali ustanoviti bolniške oddelke v vrtcih ali organizirati službo za nego bolnika in otrok na domu. Problem ni nerazrešljiv, saj zadnje čase slišimo, da so ob reorganizaciji zdravstvenih služb v Ljubljani odkrili presežek bolničark in tudi sicer zdravstveni kader ter otroške negotovke še vedno prihajajo iz šol, smeraj teže pa dobe zaposlitev. Nega bolnika na domu pa je, vemo, v našem mestu pereča.

Moj otrok hodi v osemletko »Tone Cufar, kjer je enozemski pouk. Ni pa tako po vseh ljubljanskih šolah; in če hočemo sinhronizirati šolski potek z novim delovnim časom, moramo v šolsku izmenični temeje Zlasi za vpis v višje razrede osemletnik moramo odpraviti občinske meje, tako da bi se v občinah z zadovoljivim šolskim prostorom šolali tudi otroci, kjer se odvija pouk v dveh in celo v treh izmenah. Tudi če bomo uvedli enozemski pouk, še ne bodo idealne možnosti za celodnevno bivanje otrok v šoli. Prvi korak k izboljšanju pa bo vendarle. V pogovoru je posejla kolegica **Iva Prosenecova**, mati — samohranilka dveh otrok: Moj starejši otrok bo mabel jemanj hoditi v šolo. Komaj sem premostila težave s predšolskim varstvom dveh otrok, se mi postavlja še nova neznanica: kako bo s šolskim varstvom ob izmenakem pouku, še sliši ker o ureditvi celodnevnega bivanja

ALEKSANDER JAVORNIK

O obci potrošnji

Občine bodo samostojno odločale

K odločitvam izvršnega sveta SR Hrvatske

Razprava o odpravi zveznih limitov pri oblikovanju sredstev za občo potrošnjo je dokončno položaj tako razčistila, da sedaj ni več nobenega dvoma, da sprostitev omejenih limitov nujno narekuje nadaljnji razvoj našega družbenoekonomskega sistema in da s tem zveznih praktičnih ukrepov ni več mogoče zadrževati. Načelno stališče o tem je v splošnem prevladalo. V tistih naših republikah pa, kjer zaradi njihovih specifičnih razmer prvotna od zveznih organov predlagana najvišja stopnja prispevka na osebni dohodek ni zadostovala, da bi pokrile nujne potrebe obče potrošnje, to je v SR Hrvatski in SR Sloveniji, so dejansko tudi že predvideli nekoliko višje stopnje. Naš demokratični razvoj in razvoj samoupravljanja sta napredovala tako močno, da zdaj ni več dvoma o tem, da je nujno treba prenašati na republike tiste pristojnosti in naloge, ki jih one lahko bolje in uspešneje uresničujejo skladno s svojimi specifičnimi razmerami, vključno z delitvijo tistega dela narodnega dohodka, ki jim pripada po izpolnitvi obveznosti do širše družbene skupnosti. Hkrati pa se je v razpravah pojavila z vidika našega družbenoekonomskega sistema prav tako logično in samo po sebi umovno vprašanje, zakaj ne bi šli v pro-

cesu tega sprosčanja do konca in bi odločanje o posameznih stopnjah prispevkov za negospodarsko potrošnjo prepustili občinam. Res je SR Hrvatska storila tudi ta odločilni korak. Njen izvršni svet je namreč nedavno sklenil, da SR Hrvatska ne bo več predpisovala zbirne stopnje prispevka iz osebnega dohodka za financiranje socialnega zavarovanja, solstva in proračunske potrošnje. Hrvatski sabor naj bi namreč zaglasoval samo višino prispevka, ki ga občani plačujejo za republiški proračun, ter stopnjo za pokojninsko in morebitno zdravstveno zavarovanje. Koliko bodo v vsaki občini porabili za izobraževanje ter upravo in drugo proračunsko potrošnjo, bodo odločale občinske skupščine same. Občine naj bi določale tudi stopnje prispevka od skladov skupne porabe. Tako bo sleherni občina po svojih sposobnostih in potrebah samostojno odločala, koliko bo dala za namene obče potrošnje. Občani v komuni ustvarjajo dohodek. Zato je komuna tudi najustreznejše mesto, kjer naj bi se na samopravnih podlagi dogovarjali o obsegu in ceni obče potrošnje, pri čemer naj bi prišel do veljave tako glas tistih, ki storitve nudijo, kot onih, ki jih potrebujejo. V tem so tudi možnosti, da bi najustrebejše vpostavlili čvrste sta-

resne in funkcionalne vezi med nosilci posameznih delov procesa družbene reprodukcije, skratka dosegli res življenjsko integracijo negospodarskih dejavnosti in gospodarstva. V konkretnih razpravah o potrebah obče potrošnje na eni strani in možnostih in težavah gospodarstva na drugi bo tudi najlaže moči presoditi, koliko je možno obremeniti gospodarstvo. To je tudi prava pot za zmanjševanje obveznosti gospodarstva in za njegovo neposredno sodelovanje ter udeležbo pri sprejemanju odločitev o pokrivanju potreb obče potrošnje. Neposredni učivalci socialnih, prosvetnih, zdravstvenih in drugih storitev pa bodo lahko tudi meritor, no sodelovali v ocenjevanju in usmerjanju kakovosti samih storitev. Približno taki so bili poudarki in utemeljitve v odgovornih republiških organih v sosednji republiki, ko so sprejemali zgoraj omenjene odločitve o prenašanju pristojnosti pri določanju stopenj posameznih prispevkov na občine. Nečuvno pomenljivo je odločitve precejšen korak v nadaljnjem poglabljanju in spopolnjevanju našega družbenoekonomskega sistema, katerega zavede v praksi bo pozorno spremljala vsa naša skupnost.

Ob pripravljalnem sestanku v Budimpešti

Tretje dejanje svetovnega posvetovanja

V senci deklaracij iz leta 1957 in 1960

Sestindvajsetega februarja se bodo v Budimpešti sestali predstavniki komunističnih partij, katerih število se ni dokončno znano (verjetno bodo zastopali od 60 do 70 partij). To bo posvetovalni sestanek, katerega cilj bo priprava novega svetovnega posvetovanja, ki bo predvidoma v začetku leta 1969. Ideja, ki je v zraku že vse od zadnjega svetovnega posvetovanja leta 1960 in ki so jo nekajkrat zaman poskušali realizirati, je torej zdaj dokončno odzvala in kolese mehanizma novega posvetovanja se je s polno paro zavrtelo. Petindvajsetega novembra lani je 18 partij — avstralska, argentinska, bolgarska, brazilska, britanska, madžarska, zahodnonemška, vzhodnonemška, indijska, italijanska, mongolska, poljska, sirjska, sovjetska, ameriška, finska, francoska in češkoslovaška — objavilo poziv za sklicanje posvetovalnega sestanka v Budimpešti. Madžarska partija je kot

organizatorica takoj zatem poslala vabila 81 partijam, ki so se udeležile zadnjega svetovnega posvetovanja v Moskvi, in zdaj se v Budimpešti zbirajo odgovori. Prva je vabilo sprejela KPSZ, za njo pa še druge partije. V Budimpešti pravijo, da pričakujejo do 70 pozitivnih odgovorov.

Hkrati s pripravami partijski tisk zlasti v evropskih socialističnih državah precej piše o vsebini in smotrih novega posvetovanja. Osrednja tema bo seveda boj proti imperializmu, vendar pa je ta snov tako široka in ohlapna, da sama po sebi ne pove veliko. Razen tega je za še tako široko razpravo o tem treba prej zavzeti stališče do nekaterih bolj konkretnih vprašanj, kot so na primer pojmovanje enotnosti komunističnih partij v boju proti imperializmu, definicija ciljev, metod in pristopov kakega posvetovanja, obravnava ali ne obravnava različna stališča zno-

traj samega komunističnega gibanja itd. Vse to so stvari, ki so odločilnega pomena za vsebino in smisel posvetovanja. To je tudi tisto, kar upravičeno najbolj zanima javnost. Zanimanje je seveda usmerjeno predvsem k stališčem tistih partij, ki govorijo o potrebi za novo posvetovanje, ki si od njega največ obetajo in ki mu aktivno skušajo dati značaj v skladu s svojimi zamislimi. To pa v prvi vrsti velja za sovjetsko partijo in za njene najtesnejše zaveznice v vzhodni Evropi, na primer poljsko, vzhodnonemško, bolgarsko, madžarsko...

Ker bo prihodnje svetovno posvetovanje že tretje take vrste, je seveda zanimivo, kako poglaviti akter novega posvetovanja — KPSZ — ocenjuje izkušnje prejšnjih. Povzemimo odlomek iz uvodnika »Pravde« 11. januarja: »Mednarodna posvetovanja komunističnih in delavskih partij so pomembna in preizkušena oblika za zagotavljanje

internacionalne enotnosti komunistov in kolektivnega preučevanja novih problemov, ki jih prinaša življenje. Na večstranskih in dvostranskih srečanjih v zadnjem času so razpravljali o iskanju poti za izenačevanje stališč in okrepitev enotnosti mednarodnega komunističnega gibanja. Velikansko vlogo pri izdelovanju obeh idejno-političnih stališč komunističnega gibanja sta odigrali posvetovanja predstavnikov bratskih partij leta 1957 in 1960. Generalno linijo mednarodnega komunističnega gibanja, ki sta jo izdelali ti posvetovanji, je čas potrdil, dokazala je svojo življenjsko moč in v celoti ohranila pomen tudi v naših dneh. Dokumenti obeh posvetovanj so odigrali in še vedno igrajo posebno vlogo v komunističnem gibanju, v obtem razvoju svetovnega revolucionarnega procesa.

Iz tega odlomka, katerega vsebina je tudi v drugih komentarjih samo še potrjevana, očito izhaja, kako visoko sojuzetska partija presoja prejšnji posvetovanji. Značilno je, da takšne presoje ne delijo vse partije in da se tudi ZKJ ne strinja z njo. Sporno je zlasti vprašanje »generalne linije« v mednarodnem delavskem gibanju. Prav prejšnji posvetovanji sta namreč dokazala, da generalna linija v bistvu pomeni vsiljevanje stališč nekaterih partij vsem drugim. Sprejeta je po načelu demokratičnega centralizma, se pravi, da mora biti tisto, kar sprejme večina, obvezno za vse. Ze samo po sebi to zanika priznavanje specifičnosti razmer, v katerih delujejo posamezne partije.

Izkušnje po minulih posvetovanjih so pokazale, da generalna linija, ki v bistvu izraža stališče tiste skupine partij, ki ima največje možnosti vpliva, kaj lahko postane vzrok za pritisk na druge partije in izhodišče za presojanje njihove aktivnosti. Nastaja — in v preteklosti je nekajkrat nastal — položaj, da posamezna partija odgovarja za svoje delo pred generalno linijo, ne pa pred javnostjo svoje dežele. Vsekakor generalna linija daje močno orožje v roke njenim nosilcem in odnos do nje je gotovo eden izmed zelo zanimivih znakov, kaj si kakšna partija obeta od posvetovanja.

S tem je tesno povezano tudi vprašanje enotnosti. Tudi pogled nanjo — gre za sovjetsko stališče — je tesno povezan s širšimi prizadevanji, željami in težnjami sovjetske politike. Za ilustracijo naj rabi odlomek iz komentarja moskovskega radia, posvečenega sklicanju posveta v Budimpešti: »Tam, kjer komunistične partije in socialistične države nastopajo enotno in monolitno, doživljajo imperialistični načrti polom. Kljub velikanski koncentraciji sil imperializem ne more uresničiti svojih ciljev v Evropi, kjer nasproti agresivnemu bloku NATO stoji močna skupnost socialističnih držav in vseh bratskih partij celine.«

Po drugi strani pa glede Vietnamskega komentarja v Sovjetski zvezi in večini evropskih socialističnih držav menijo, da bi bil odpor proti imperialistični agresiji uspešnejši, če bi socialistične države, vključno s Kitajsko, nastopale enotno. »Tribuna Luduev Kitajska, nastopale skupina Mao Ce Tung je nedavno zapisala: »Skupina Mao Ce Tung je stopila na pot nacionalizma in hegemonističnega sovražnika ter izvala razbijače enotnosti mednarodnega delavskega gibanja. Praksa potrjuje, da so pozitivni rezultati v boju s silami imperializma in tesni zvezi s stopnjo enotnosti komunistov po vsem svetu in s skupno linijo ravnanja s sovražnikom, ki v zadnjem času intenzivno skuša izvesti spremembo razmerja sil v svojo korist.« In dalje: »Skrtica, spel smo v položaju, ki komunističnim partijam najino velika velika napor za združitve svojih vrst. Komunistične in delavske partije, celo tiste, ki so najbolj oborožene — če lahko uporabimo ta izraz — niso zmogline, da bi posebejno zmagale v veliki zgodovinski bitki z imperialističnimi silami.« Dodajmo k temu še ugotovitev vzhodnonemške partije, da se v svetovnih okvirih prav zdaj zastruje razredni boj — trditve, ki jo je takoj sprejela in podprla tudi KPSZ — in spisek poglavitnih argumentov, ki jih navajajo nosilci akcije za novo posvetovanje, je domala popolen.

Pogledi in argumentacija, ki jih slišimo te dni predvsem v Moskvi, se bistveno ne razlikujejo od tistih, ki so vodili posvetovanji leta 1957 in 1960. V tem je tudi silna stran teh pogledov, saj ne upoštevajo sprememb, do katerih je prišlo v letih od obeh posvetovanj, in ne revidirajo nekaterih stališč v dokumentih obeh posvetovanj, ki so v najboljšem primeru zastarela, deloma pa so bila in so še škodljiva za odnose med partijami in tudi za enotnost same. Sovjetska partija in druge, ki delijo njeno mnenje, gledajo na novo posvetovanje le kot na ponovno uveljavljanje tistega, kar je bilo po njihovi presoji na prejšnjih najbolj pozitivno: izdelava generalne linije, enotnost okrog večinskih stališč, združevanje okrog doktrinskega jedra itd. Nerazumljivo in odprta pa ostajajo negativne strani prejšnjih posvetovanj: težnje po uveljavljanju vrtje ene partije ali skupine partij; vsiljevanje generalne linije in pritisk na partije, ki ne morejo priznati pravice, da o njih odloča večina; odpiranje vrat za vmešavanje v suverenost partij na osnovi ocenjevanja, kako se ravna ali ne ravna po generalni liniji; in, naposled, ispranje vrat in v nekem smislu izključevanje partij, ki se ne strinjajo, ker to pa poglablja sedanjí razkor.

Iz komentarjev, ki jih je te dni slišati s strani pobudnikov novega posvetovanja, je predvsem očito želja, da leto ne bi ubralo bistveno drugačnega poti od posvetovanj 1957 in 1960, ampak bi je snova afirmiralo tisto, kar je bilo v njihju za sovjetsko partijo najbolj pozitivno. V bistvu naj bi bilo torej tretje delo naprave za enotnost tistih, ki jo pojmujemo tako kot Sovjetska zveza in njeni somišljeniki.

JANEZ STANIČ

Portret tedna

Clark McAdams Clifford

»Zal mi je, da nisem poslušal Clifforda,« je pred dvema letoma, potem, ko so po 37-dnevni prekinitvi spet padle ameriške bombe na Severni Vietnam, rekel predsednik Johnson. Dvainšestdesletni sloki predsednik svetovalec aristokratskega videza, ki je bil takrat, v raznem jutra 1966. leta, odsvetoval Johnsonu odločiti vrata proti Hanou, je bil te dni izbran za novega ameriškega obrambnega ministra.

Ta drobce dovolj zgornjo priča o politični usmeritvi McNamarnega naslednika, kar zadeva Vietnam. Ni čudno, da so ga poznavalci nemudoma uvrstili med »jastrebce«. Prav tako ni čudno, da je šef State Departmenta Dean Rusk o njem dejal, da je »najboljši človek, ki je mogel biti izbran za ta položaj«.

Toda Clark McAdams Clifford je v prvem pogovoru z novinari, potem ko se je razvedelo o Johnsonovi odločitvi, izjavil: »Ne čutim, da bi sodil v kategorijo od teh ornitoloških vrst.« Iz te izjave zveni značaj in slog človeka, o katerem je eden izmed zgodovinarjev Trumanovega obdobja dejal, da je vedno pomagal drugim iz zadrege, njemu pa ni nikoli spodrsnilo.

Pri najnovejši spremembi v washingtonskem vrhu ne gre le za zamenjavo osebnosti, marveč tudi za dopolnilno dejanje v zameno dveh docela različnih generacij v ameriški administraciji. Robert Strange McNamara, ki odhaja februarja, potem ko bo pripravil še zadnji obrambni poročun, je poslednji Mohikanec iz znamenite »družbe jajačnih glav«, intelektualcev, odličnih strokovnjakov in prodornih svetovalcev, s katerimi se je bil obdal John Fitzgerald Kennedy. Clifford pa je eden izmed tistih, ki jih je zbral okrog sebe novi gospodar, Lyndon Baines Johnson po svojem okusu, ki mu kot oazje političnih odločitev veliko bolj prija velikopotezno manevriranje kot pa ostru in hladna znanstvena logika.

Medtem ko je bil McNamara »marodej z možgani tipa IBM«, dosleden in vztrajen analitik, hladen računar in nasprotnik nepreračunane tveganja, privrženec kontrolirane eskalacije pa nasprotnik skokov v prazno, minister, ki je upošteval predvsem globalne interese države, je Clifford predvsem odličen pravnik, spreten koordinator z veliko domišljije in dobrimi zvezami in po vsej verjetnosti človek, ki tudi mikro-političnih interesov ne pušča vniar.

Johnson je zamejal briljantnega skeptika z zvestim zaupnikom,« je ob Cliffordovemu imenovanju zapisal New York Times. Briljantni skeptik je prav zaradi tega, ker je veroval predvsem v tisto, kar je bilo moči podkrepiti s številkami in dokazati z analizo, pogosto prihajal do sklepov, ki niso bili docela v skladu z Johnsonovo politiko. Na drugi strani pa se zdi, da je vedno bolj spoznaval, da so tudi izredno pomembni elementi življenja, ki jih ni mogoče ujeti v noben številčni sistem. Vse to ga je vedno bolj ločevalo od njegovega šefa in mnogih menijo, da je bil to eden poglavitnih vzrokov za njegov odhod iz Pentagona. Ali je potem Johnson povsem brez ironije pred kritikim rekel, da ni nikdar poznal sposobnejšega, energičnejšega in zvestejšega človeka od McNamare?

Zvesti zaupnik niti kot osebnost niti kot politik ne kaže nobenih znamenj, da bi bil pripravljen igrati na novem položaju ne odvisno ali celo kritično vlogo. Ze dolga leta je Johnsonov osebni prijatelj in svetovalac in z njim se sklada glede azijske politike in glede Vietnamske. Prej bi torej lahko dejali, da je eden izmed tistih, ki si jih je zaželel Johnson na karikaturni ameriškega karikaturna Mauldina, kjer pravi predsednik: »Okrog sebe imam rad ljudi, ki se ne boje reči: da, gospod.«

Cliffordova osebnost je že dvajset let prisotna v vrhunski ameriški politiki. Novi obrambni minister, ki se je rodil v bogati družini leta 1906 v Kansasu in je študiral pravo v Saint-Louisu v Missouriju, kjer je

bil njegov stric urednik liberalnega »Saint-Louis Post-Dispatch«, je po vojni, v kateri je bil mornariški oficir, opravljal odvetniško službo v Saint-Louisu. Bogata rodnina in neizpodbitna osebna sposobnost sta mu utirali pot do denarne odvetniške kariere. Leta 1946 ga je predsednik Truman potegnil iz Saint-Louisa v Belo hišo kot svetovalec. Odlej je Clifford nenehno prisoten v Beli hiši, čeprav je aktivno delal v njej le štiri leta, potem pa je leta 1950 odprl odvetniško pisarno v Washingtonu, nedaleč od Bele hiše, češ da »potrebuje več kot 20.000 dolarjev na leto, da bi preživel ženo in tri hčere«. Postal je eden izmed najuglednejših washingtonskih odvetnikov in med njegovimi klienti so bili tudi nekateri največji ameriški trusti — Standard Oil, Phillips Petroleum, General Electric, du Pont in drugi. Pri poklicnih uspehih mu nedvomno ni pomagala je poklicna sposobnost, marveč v veliki meri tudi odlične zveze v političnem vrhu, zlasti v Pentagonu, ki je bržkone najmočnejši ameriški potrošnik.

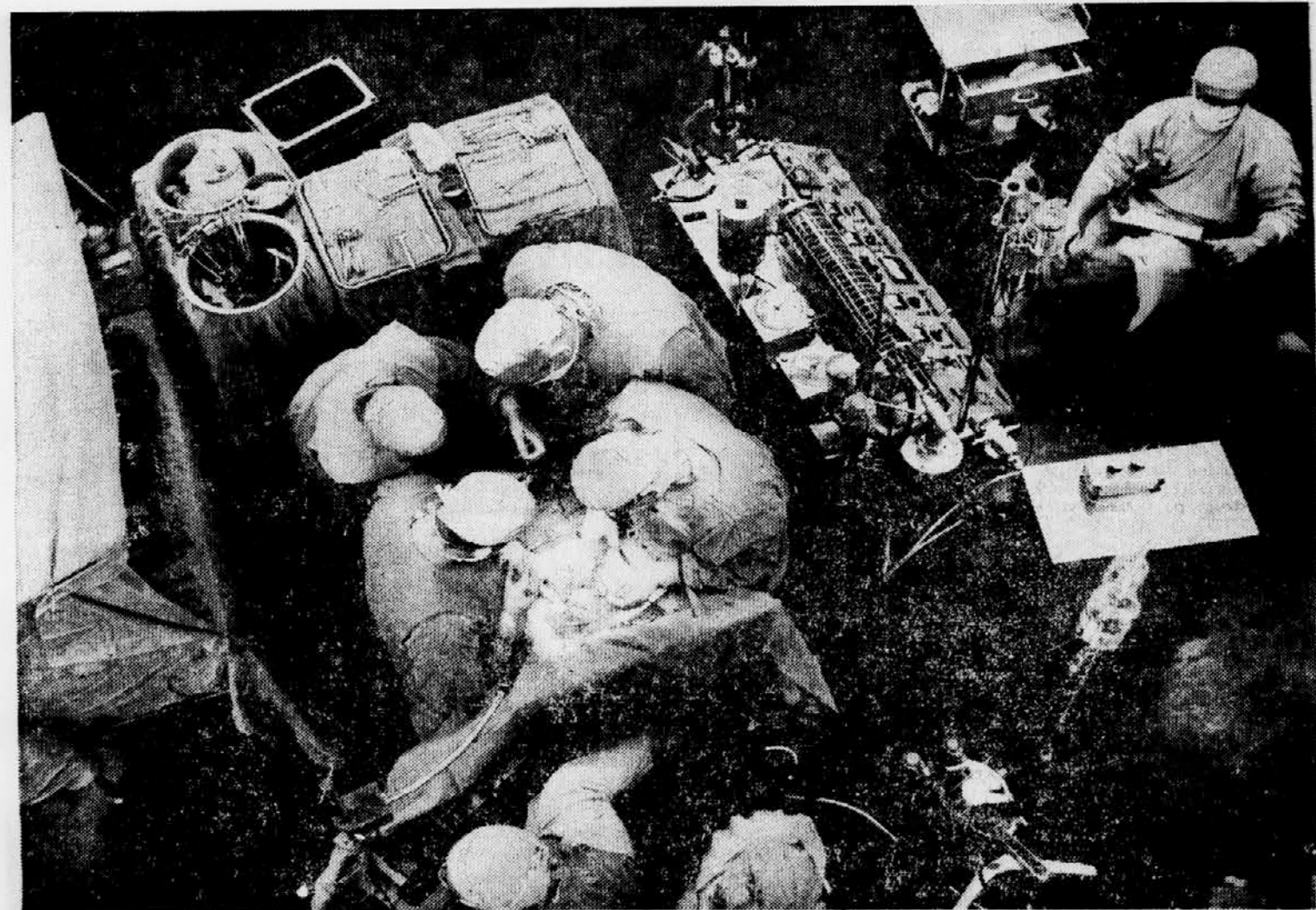
Vsa ta leta je Clifford, čeprav o njem ni bilo nikdar ničesar slišati, igral eminentno vlogo v Beli hiši. Bil je svetovalec treh ameriških predsednikov — Trumanu, Kennedyju in Johnsonu, ki so mu zaupali marsikatero zahtevno in delikatno nalogo. Po flasku v Zalivu prisašev je postal predsednik posvetovalnega odbora za nadzorstvo protibevšečevalne službe — funkcija, ki jo opravlja še danes. Za časa Johnsona je bil v 3 letih trikrat v Vietnamu. Postal je član tiste salite v senatu, tako je zapisal promisljivi komentator pariskega »Le Monde«, sli kroži okrog oblasti, jo navdajanje in vpliva nanjo, vendar se ne vdaja uničujoči ambiciji, da bi oblast neposredno izvrševala. Ta diskretnost se sicer vsestransko spleča, saj dovoljuje dati nasvete, ki ne obvezujejo, navduševati se za politiko, ne da bi jo uresničevali, pridobivati privrženec, ne da bi se morali zato prodajati »ljubljem«, skrtaka posebejlati ameriško različico »sive eminence« v vseh slabostmi a hkrati z neskončnimi možnostmi improviziranja in bogatenja.

Kaj lahko pričakujemo od Clifforda zdaj, ko je škrlatni plašč sive eminence zamenjal s frakom ekscelence? Kot član ožjega kabineta se bo nedvomno imenitno znašel v družbi, ki se zbira na torkovem »lunchu« v Beli hiši, kjer padejo mnoge pomembne politične odločitve. Njegov glas se bo vsekakor ubrano ujel v kvartetu LBJ-Rusk-Clifford-Rostow, v katerem sicer vsi pojejo, a natanako se ve, kdo vedno spoje čez. Za tiste, ki so si obetali skorajšnje spremembe v Johnsonovi vietnamski politiki, potemtakem imenovanje Clifforda ni posebna uteha.

Tudi kot šef Pentagona Clifford ne bo mogel napraviti revolucije. Opravljal jo je že McNamara, tako v odnosih med vojaškimi panogami, ki jih je nekdaj pomagal združevati Clifford sam, kot tudi v stili dela in v odnosih med vojniki in civili. Prav tu, kjer se je McNamara bolj ali manj posredilo postaviti vsakogar na svoje mesto, je pričakovati, da bo Clifford bolj popustil generalom, kar z vidika vietnamske politike ravno tako ni spodbudno.

Pentagon pa ni le tempelj ameriške obrambne politike, marveč tudi največji ameriški administrativni stroj, ki bo požrl letos 70 milijard dolarjev ali enajstino ameriškega družbenega produkta. To je velkanski business, ki se mu bolj podla nekdanji generalni direktor Forda kot ugledni washingtonski odvetnik. Čeprav ni dvoma, da Clifford odlično pozna peterokotne kulturne Pentagona — pa vendar ne tako dobro kot McNamarin namestnik Nitze, pripominjajo poznavalci — pa vendar nekateri menijo, da ga utegne gigantstvo kolese te masinerije preglasi. Nemara se je tega zbal tudi sam, ko je rekel: »Ta služba me bo bržkone dotolčila.«

ANDREJ NOVAK

OPERACIJA »NA SUHEM SRCU«
Desno stroj, ki nadomešča srce in pljuča.

Razpravljanja ob presajanju srca

Kdo bo odločal?

POSEBEN DOPIS IZ NEW YORKA

Morda v želji, da pokaže prav nič ravnodušnim Američanom, kako mora dober, pravie American presojati nesentimentalno in cinično, je začel napovedovalec največjega tujakjšnjega televizijskega omrežja novico o smrti Mika Kasperaka z besedami: »Umrljivost med bolniki, ki jim je bilo doslej presajeno srce, se je davi povzela na 80 odstotkov.« Toda prav ob upoštevanju dejstev lahko z vso gotovostjo trdimo, da so bile misli in čustva javnosti mnogo bolj zaposlene z globljim pomenom dramatičnega boja v tej bolnišnici, kakor žele to ponekod zdaj priznati.

Nezadovoljstvo javnosti, posebej v začetku, ko so se take presenetljive operacije kar vrstile, je bilo naperjeno proti zdravnikom, češ da jim gre za ugled v javnosti in za »pravstvo« in da delajo poskuse na ljudeh kakor na poskusnih kuncih. Potem je postopoma zmagalo prepričanje, da so se zdravniki vendarle borili predvsem za življenje bolnika, ki so mu presadili srce, da so predvsem upoštevali bolnikov interes, da njegova blaginja niti za trenutek ni bila zapostavljena zavoljo višjih ciljev znanosti.

Zato se je razprava obrnila k etiki presajanja, za življenje pomembnih človeških organov v širšem pomenu in za osredotočila na medsebojno tesno povezani vprašanja: kaj in kdo bo odločal, kateri bolnik naj umrje in kateri naj bo rešen?

In tako je prišlo na dan, da so v ZDA, v katerih se ponašajo z velikim naraščanjem dohodkov v zadnjih letih in v katerih je količina dolarjev izraz in potrdilo sposobnosti in uspehov za posameznike in za narode, dokazi o možnosti presajanja človeških organov zbudili ne samo zadovoljstvo, marveč v še mnogo večji meri tudi

bojazen, da ima človek z več denarja prednost pri dobitvanju organov za presajanje. Skrtaka, kadar gre za zdravje in življenje, je dolar v obeh Američanov nehal biti merilo vrednosti.

Slovesne izjave zdravnikov, da jim je tuja vsaka misel, da bi se ravnali po takem kriteriju, zdaj utripa v prsih belca tam nekje v rasičistični Južni Afriki! Na široko so celo poročali, kako lepo so ravnali z družino tistega črnca, ki je »dale svoje srce belemu človeku. Pri tem pa so ponavadi pozabljali, da znanost doslej z nimerom ni podpirala ali upravičevala razizma in da ni torej nobenega razloga pričakovati, da bi ta najnovejši uspeh karkoli spremenil v nazornih rasistov ali celo v sistemu njihove oblasti. Če pa prinaša možnost presaditve človeških organov nevarnosti tam, kjer je denar merilo vrednosti, kakšno grozilo šele pomeni tam, kjer je teroriziranje pa tudi ubijanje črncev usakojeno!

Tudi o drugem delu vprašanja — kdo sme in kdo ima pravico odločati o življenju ali smrti bolnika — so v Ameriki te dni na široko razpravljali. Tega seveda ni bilo mogoče omejiti samo na presajanje človeških organov. Javna debata se je takoj razširila na boj za reševanje človeškega živ-

ljenja sploh: kdaj je ta boj obvezan, v kakšnih okoliščinah ga je možno ali celo treba opustiti in na koncu tudi na dopustnost skrajšanja človekovih muk oziroma ubijanja iz usmiljenja (eutanazija).

Zdravniki so se v mnogih primerih izognili vprašanju, kaj naj naredijo ali pa sploh niso odgovorjali. Bili so primorani, da so v veliko presajenecih mnogih priznali, da v praksi to pravzaprav dostikrat delajo. To je samo še povečalo bojazen. Jasno se je pokazalo, da niti predlogi mešanih forumov kvalificiranih strokovnjakov (zdravnikov in pravnikov) ali komiteji moralistov ali dušnih pastirjev ne morejo vplivati na ljudi, da bi jim preginali storo.

Nemir in sumničevje spodbuja med Američani predvsem trdno prepričanje, da so takšna telesa »državna ali javna« po načinu sestave in funkcioniranja pripravljena ukrepati po »nacionalnih odredbah in višjih ozirih. Novinar na televiziji je vprašal konzilij najuglednejših zdravnikov: »Komu bi presadili srce, če bi bilo potrebno kakemu revežu ali predsedniku ZDA?« Vsi navzdoli so preslišali dvakrat ponovljeno vprašanje — ali zato, ker vedo ali ne vedo, kako naj bi nanj odgovorili.

Neprikrita in resna bojazen Američanov ne glede na to, kakšno terminologijo uporabljajo, ko izražajo svoja čustva, predvsem in še enkrat potrjuje, da se vsak znanstveno-tehnični napredek, če nima tudi ustrezne družbene komponente ali dimenzije, kaj hitro spremenil v nevarno grozilo. Hkrati javna razprava, ki je potekala tu, zlasti pa njena vsebina in tež, tudi kažejo, kako vsak znanstveno tehnični napredek navaja, naravnost ali ljudi, da najdejo in zahtevajo ustrezne spremembe v morali, etiki in medčloveških odnosih.

ZVONIMIR KRISTLI

Z obiska na Kubi

Stražni stolp Hemingwayevega življenja

V hiši, ki nenavadno živo spominja na velikega pisatelja

POGLED SKOZI OKNO V SPALNICO
Vsako jutro je Hemingway stal pred to knjižno polico in pisal na pisalni stroj Foto: B. Pahor

SAN FRANCISCO DE PAULA PRI HAVANI, januarja — Vsa okna so odprta in v hiši ni nikogar. Tako je, kakor da se je šla družina kopat v plavalni bazen ali v popoldanskem dremežu — sieti — posedla po pletenih naslonjajih med oranževci, limonovci, palmami, mangovci, orhidejami, rožami, lilijami in lovrovci, ki obrabčajo hišo in posestvo sfinoc.

Ali ni slišati iz kuhinje komaj zaznavno žvenketanje kozarec, ki jih pomivajo? Ne, to je samo slušna prevara. Skozl okna je videti na stenah lovske trofeje: glava antilope kudu z neverjetno dolgi rogovi (druga nagrada na svetovnem tekmovanju leta 1934), afriški bivol iz Kenije, na podu na široko odpira čeljusti in nemo rjove lev. Na stenah tudi visijo veliki lepki, ki vabijo ljudi na bikoborbo. Nekoliko obdelil so: San Sebastian, — katerega leta je že to bilo? — a spominjajo na senjorite z rožami v lasih in na pogumne torenje, ki so se bogzna katerega spleče jarke, črnega dne pred navdušeno množico bodil z biki.

Poleg udobnih naslonjajev stoji mizica. Na njej se gnetejo steklenice: bacardi, campari, vermouth, viski White Horse, Hemingway — zakaj to je bil njegov dom, kjer sem se najbolje počutil — si je rad mešal razne pijače. René Villareal, ki je s štirinajstimi leti prišel k hiši, ko jo je pisatelj kupil leta 1939, pozna vsako nadrobno iz Hemingwayevega življenja in lahko postreže ljudi s podatki o tem, Mešanica pijače je bila odvisna od dneve ure, Hemingway je bil velik kot medved — 133 centimetrov — in ceprav je vsak dan telovadil, da bi snujšal, je zmeraj ostal širok in močan.

Toda utvara, da Hemingwayeva hiša ni muzej, ampak da v njej živi s četrto ženo Mary in petdesetimi mačkami, ne more zbledeti. V spalnici na postelji ležijo razmetane revije, knjige so lepo zložene na policah. Na eni izmed polic v visini pasu stoji star prenosni pisalni stroj. Vse je natanko tako, kakor je bilo vsa tista bleščača subtropska jutra z orhidejami in morjem in Havano v daljavi, z globokomodrim nebom in občutkom, da je vsa samo lepota, mir, razkošje in poželje, kakor je dejal Baudelaire.

Vse je natanko tako, kakor je bilo, le da Hemingway ni več. Ni se šel kopat dol v bazen, ni se odpravil kakor stari na morje lovit velikansko ribo medarico ali tisto pač, kar je iskal. Ne stoji več bos in brez majice, samo v kratkih hlačah, pri pisalnem stroju in piše do enajstih dopoldne. V tej hiši je napisal dober del svojih glavnih romanov, med njimi tudi »Komu zvonik«. Ko bi lahko stari pisalni stroj naprej pisal, toda brez gospodarja je nem in videti zgubljen in vase zgrbljen.

Sobica v stolpu

Celó v kopalnici so knjige in seveda v knjižnici. Knjige so povsod. Tudi v stolpu poleg hiše, ki je vsa ovita v razkošno zelenje, so knjige. Stolp je dal sezidati pozneje na željo žene Mary in zato, da bi imel tam kotiček, kamor bi se lahko umaknil pisat v samotno, posebno če so bili v hiši kakšni obiskovalci. Pisatelj skorajda ni maral kot goste. Trdil je, da se ljudje iste ga poklika kaj hitro sprickajo med seboj. Vabil je rajši torene, boksarje in druge slane športnike in »stolpovce».

Kljub temu si je zašel »samotnost« so bice v stolpu — ali vsaj mislil je tako. Toda brž ko je bil stolp s sobico končan — pripoveduje njegov zvesti opoda in hišni oskrbnik René Villareal — in je »Hemingway stolp v sobico, se je zgodilo nekaj čudnega. Usedel se je za veliko mizo na stol — oba počivata na koži divje se režečega leva — in v hipu spoznal, da tukaj ne bo nikoli napisal niti vrstice. Dejaj je, da ga je obdala popolna tišina. Nobenega glasu ni slišal: ne odpiranje vrat ne šuma korakov ne žvenketanja kročnikov ali kozarec. Tega ni mogel prenesti. In tako je šel naprej v kratkih hlačah, gol do pasu in bos pisal stojé na pisalni stroj v spalnici.

Hemingwayeva finca se imenuje La Vigía, ker stoji na gričku, s katerega je lep razgled na vse strani, zlasti proti morju in Havani. Še Španci so mu dali to ime, ki po naše pomeni »straža«, »stražni stolp«. Ker so spoznali njegov strateški pomen, se lepi razgled pa je prav tega stolpa, ki ga je dal sezidati pisatelj, Spodaj sta dve

sobi, kjer so stanoval njegove mačke. Imenoval jih je zmeraj tako, da je bilo slišati na začetku, v sredi ali vsaj na koncu »sa«, ker baje mačke slišijo na ta glas. In če je res, kar trdi René, so mačke celo ubogale na ime. Samo nekaj primerov teh mačjih imen: Spandy, Chasky, Boycey, Ambros, Cristobal, Princess, Missouri. Dobil sem vtis, da bi René, če bi se potrudil, lahko naštel vseh petdeset Hemingwayevih mačk — po imenu!

Čevlji - trofeje

V sobici v prvem nadstropju stolpa je tista soba s širokimi okni — Hemingway se je bal preveč zaprtih prostorov — o kateri je pisatelj dejal, da ne bo v njej nikoli napisal niti ene vrstice. Poleg stola in mize in velikega teleskopa za opazovanje neba so v sobi spet knjige — toda izključno o vojaških zadevah. Razen številnih del o prvi in drugi svetovni vojni je tudi analiza angleškega strokovnjaka Liddella Harta o Guderianovi doktrini oklepnega vojskovanja. Liddell Hart je bil redki glas vpljočega v puščavi — kakor je bil mladi kapetan de Gaulle v Franciji — ki je pred drugo svetovno vojno opozarjal na pomen oklepnih enot v bodočem vojskovanju.

V sobici v drugem nadstropju so spet trofeje: čevlji, ki jih je nosil pisatelj na safarjih — lovskih pohodih v Afriki, v španski državljanski vojni, med drugo svetovno vojno, pri ribolovu in drugod. Hemingway je bil strasten zbiralec spominkov, od lovskih trofej do starih čevljev, ki so ga vodili po širnem svetu v skladu s tistim lepim angleškim pregovorom, da ni nič udobnejšega od starih čevljev.

V vrhni sobici so še stari kloboki — »S tem klobokom na glavi in v tistihle čevljih je leta 1934 ustretil v Keniji levaj pri poveljevanju René, ki ve za sleherni nadrobnot iz pisateljevega življenja. Tako nadrobnot, popolno znanje lahko izvira samo iz polne vdanosti in občudovanja.

Tam so tudi sulice in kopja iz Srednje Afrike, francoski napoleonski bajonet iz Ru-

sije, mačete in med drugim tudi — jugoslovanska oficirska sablja. Dal jo je najstarejšemu Hemingwayevemu sinu neki jugoslovanski oficir med vojno. Ne spominjam se, kdo je komu rešil življenje: ali oficir sinu ali sin oficirju, toda moža sta se sprijateljila.

Toda izmed vseh spominkov je najbolj ganljiva vrsta obdelanih slik iz filma, posnetega po njegovem romanu »Komu zvonik«. Na vseh slikah je mlada Ingrid Bergman.

In potem je prišel še razgled z vrha stolpa. Ni čudno, da so Španci imenovali grič La Vigía — Stražni stolp. Proti severu se boči brezmejni ocean, po katerem je pred petsto leti priplul Kolumb. Proti severozahodu strlijo v nebo nebotičniki milijonske Havane, proti jugu pa se širi rdeča valovita kubanska pokrajina, posuta s palmami, fincami, grmičevjem in njivami.

Ana iz Trsta

René mi je povedal, da ni sam. Popoldne prihaja Ana, Ana es eslavja. (Ana je Slovanka.) Postrigel sem z ušesi. Vprašal sem ga, iz katere dežele. Odgovoril mi je, da tam nekje iz Trsta. Zato sem se vrnil popoldne, da bi govoril z Ano.

Sedela je ob vznožju stolpnic, ki držijo na stolp. Poleg nje je sedel Kubanec srednjih let. René je medtem razlagal obiskovalcem v jedilnici — edini del hiše, kamor jih vodi — iz kakšnega porcelana so krožniki in od kod in od kdaj in kaj so lovske trofeje, ki visijo na steni.

Ana ima širok slovenski obraz, kakor bi jo nedvomno opisal angleški novinar. In modre oči. Komaj sem odprl usta — po slovensko — je od veselja vzkliknila in v najčistejši tržaški primorščini dejala: »A, Slovenec ste! Tako dolgo nisem po slovensko govorila.«

Ana Starc je bila stara dvaindvajset let, ko je leta 1930 odšla iz Trsta v Argentino. Imela je veliko pralnico in je tam ostala 17 let. Proti koncu leta 1947 je prišla na Kubo na oddih in je ostala tam sedem

mesecev, ker jo je bil medtem brat v Kaliforniji povabil, naj pride živet k njemu. Ko je omahovala, kaj naj stori, je prebrala v časniku mali oglas, v kateri je Hemingwayeva žena Mary iskala pomočnico. Ana se je odzvala oglasu in je bila takoj sprejeta.

»Toda ne smete misliti,« pravi Ana z bleščočimi očmi in z istim navdušenjem, kakor sem ga bil opazil pri Renéju, »da sem bila dekla pri hiši. Z gospo sva bili družabnici. Pomagala sem ji prati in likati in gospodinji. Tudi Hemingway je sicer zmeraj govoril, da ne mara hlapcev in dekel okrog sebe. Govoril je, da hoče imeti prijatelje okrog sebe. In četudi sem prejemale plačo, sem bila član družine. Nikoli nisem srečala tako dobrega človeka, kakor je bil Hemingway. Ni hotel menjavati ljudi. Kogar je vzljubil, ni pustil od sebe. Bil je res dober človek. Dostikrat se je pogovarjal z mami in nam pripovedoval o vojnah, ki se jih je udeležil (prva svetovna vojna, vojna med Grki in Turki, kitajsko-japonska vojna, državljanska vojna v Španiji na strani republikancev in druga svetovna vojna). Pripovedoval je o svojih lovih in potovanjih v Afriki in drugih deželah.«

Ne vem, kakšen človek je bil Hemingway, toda sodeč po ljubezni in občudovanju, ki ju še vedno vzbuja v Ani in Renéju po smrti, je moral biti širok in velikodušen.

»To hišo je imel najrajši,« je nadaljevala Ana, »in večkrat je govoril, da je to njegov pravi dom.« Videti je, da isto velja tudi za Ano in Renéja, ki zvesto varujeta ta dom, ki je po pisateljevi smrti postal muzej. Ana ima hišico deset minut hoda vstran, kjer živi s samsa s sedemnajstimi psi. V kraju je priljubljena in pozna vsakega prebivalca.

Do kosti oglodana riba

»Gospa ga je imela zelo rada,« je zamisljeno rekla Ana. »Spominjam se tistega dne julija 1960, ko se je zadnjikrat poslovil od hiše. Slabo leto pozneje je bil mrtev.«

Obidno sem jo vprašal, kaj misli o njegovi smrti. Ali se je ustrelil po naključju ali je bil samomor.

»Ne vem,« je odgovorila in popolnoma naravno in brez omahovanja dodala: »Imel je raka na jetrih.«

»Kdo vam je to povedal?« sem jo vprašal.

»Gospa,« je odgovorila. »V jedilnici, kamor smejo obiskovalci, je miza pogrnjena za troje, za ženo Mary, za pisatelja in za gosta. Kdo je bil zadnji gost? Ne vem. Toda celo iz pribora, krožnikov in kozarec je razvidna Hemingwayeva individualnost. Njegovi kozarci so iz beneškega stekla, žena je imela rada kitajski porcelan, gost pa je imel krožnike iz angleškega porcelana. Tudi svečniki na mizi so iz beneškega stekla. Na steni poleg trofej visi tristo let staro ogledalo iz Merana. Tudi pogrnjena miza v jedilnici vzbuja vtis, kakor da bodo domači prišli vsak hip in se bo začelo kosilo. Toda kot vse drugo, je tudi to utvara, kakor je navzlic vsem resničnim predmetom in spominkom v hiši utvara občutek, da hiša ni muzej. Morda je bila pisateljeva ljubezen do življenja in do te hiše tako močna, da je njegov duh še vedno v njej. Še nikoli nisem obiskal nobenega osebnega muzeja, ki bi tako močno budil v meni ta občutek.«

Na steni v jedilnici visi karikatura kubanskega karikatrista Davida. Pisatelj stoji z nakremženim obrazom v čolnu in drži v roki vrvi, s katero je — kakor v svojem romanu »Starec in morje« — privlekel v pristan svojo trofejo — ribo. Toda riba je prav tako kakor v romanu oglodana do kosti. Zazdelo se mi je, da je v tej karikaturi globoka simbolika. Ko smo dobojevali vse boje, dohrepneli vsa hrepenenja in dosegli, kar smo pač mogli doseči — mar nam ni ostala na ribiški vrvi življenja ena sama rečna in uboga trofeja — do kosti oglodana riba?

BOZIDAR PAHOR

ANA STARC Z MACKO
Ta Slovanka je bila dolga leta pri Hemingwayevih in še zdaj skrbi skupaj z Renéjem Villarealom za hišo, ki je postala muzej. Foto: B. Pahor

ALI SE JE TUDI HEMINGWAYEVO ŽIVLJENJE KONČALO Z UBOGO TROFEJO? Foto: B. Pahor

Predznak v afriških deželah

Druga dirka za uranom

Če bo še več potreb, utegnejo svetovne rezerve te rude izčrpati v petdesetih letih

Kanadska ležišča

Pravzaprav je Kanada, kjer cenijo rezerve urana na 300.000 ton, tista dežela, v kateri smo pričeli sodelovati največje dirke za uranom. Po devetletnem sponju so doživeli kanadski rudniki uranove rude v pokrajini Beaverlodge ter ob jezirih Elliot in Ontario mrazilno dejavnost. Veliko ležišče uranove rude odkrivajo na Labradorju, kanadska družba Rio Algom Mines pa išče ležišča ter rude v Utahu in Wyomingu. Tudi velike petrolejske družbe so se zagnale v raziskovanje dela: Gulf Oil, Imperial Oil in British-American Oil so med tistimi petrolejskimi velikani, ki so se vključili v uransko dirko. Na Labradorju stikajo za uranovo rudo tudi Nemci in Britanci, in sicer na površini kakih 1.200 kvadratnih kilometrov. Francoski pa se zelo močno zanimajo za bogata ležišča uranove rude 420 kilometrov severno od Québeca, v pokrajini Mistissini. Čeprav je ministrski predsednik deželne vlade v Québecu Daniel Johnson pred kratkim izjavil, »da ni nobene zveze med pristojnostjo francoskih tehnikov v severni Kanadi, kjer preučujejo, kako bi hidroelektrični energetski sistem zamenjali z atomskim, in med odkritjem ležišč uranove rude...«

Velik proizvajalec urana je tudi Južna Afrika. Njene zaloge cenijo na 300.000 ton; 190.000 ton jih je mogoče rentabilno izkoriščati po gospodarskem računju, ki upošteva sedanjo ceno osem dolarjev za funt. Velika prednost južnih Afričanov je v tem, da lahko izkoriščajo uranovo rudo ceneje kot drugi, ker jo kopljejo v že odprtih rudnikih zlasti.

Francoska igra

Tudi Francija se je vrgla v odkrivanje uranove rude. Leta 1965 se je poskušala oskrbovati s potrebnim uranom v Kanadi in je v ta namen vzpostavila stike z največjim kanadskim dobaviteljem, družbo »Denisson Mines«. Toda Kanadčani so pod pritiskom Američanov zahtevali, da ves dobljeni uran poprej pregleda Mednarodna agencija za atomsko energijo (A. I. E. A.). Francoska vlada je to odklonila, ker je namerala zgraditi serijo atomskih bomb v močjo 20 kiloton, da bi z njimi opremila letala »Mirage IV.«

Pariz se je zatorej obrnil k afriškim deželam. Začela so se pogajanja z Nigrom, ki je čakal na kupca za svojih 30.000 ton urana. Pred kratkim je bil sklenjen z Nigrom sporazum, po katerem bo Francija

do leta 1971 začela izkoriščati ležišča uranove rude na območju Arlitja; zaloge cenijo na 20.000 ton urana. Prva tovarna bo brez štiri leta iz uranove rude pridobivala 200 ton urana na leto; šele leta 1973 bo začela delati večja tovarna, katere zmogljivost bo 1.000 ton naravnega urana na leto. Leto pozneje bo Francija potrebovala 2.000 ton urana; 1.500 ton ga bo dobivala z domačih ležišč in iz Gabona, 500 ton pa iz Arlitja. Nigerska ležišča bodo torej dajala kakih 500 ton presežka, ki ga bo francoska komisija za atomsko energijo poskušala prodati na svetovnem trgu. Če bodo potrebe narščale, bo proizvodnjo v Arlitju (Niger) mogoče povečati na 2.000 ton na leto, ali pa celo na 3.000 ton. Tudi proizvodnja v Gabonu, ki znaša sedaj 400 ton, se bo lahko podvojila, če bo treba. Tako se je tudi Francija pridružila dirki za uranom; dela domaših zalog, okrog 30.000 ton urana, se bo dotaknila samo v skrajni potrebi.

V vsej tej veliki dirki pa je velika neznanca: proizvodnja urana v vzhodnih deželah. Izvedenci raznih mednarodnih atomskih agencij ne vedo nič ali skoraj nič o zalogah urana v Sovjetski zvezi in na Kitajskem. O njih je znano samo to, da so veliko večje od zalog, ki so na voljo Zahodu. JEROME PIETRASIK (Nouvel Observateur)

Flora Lewis

Zgubljene vodikove bombe

Osemdeset dni v Palomaresu

Ko je prvi nadzorni častnik strateškega zračnega poveljstva, polkovnik Thomas J. Sims v svoji poveljniški pisarni tri nadstropja pod zemljo 7. januarja 1966 ob 3. uri in 35 minut segel po telefonski slušalki, so stali za njim še en polkovnik in dva vodnika s pištolami v rokah. Ukazano jim je bilo, da brez odloga ustrelje polkovnika ameriškega zračnega poveljstva, če bi dajal »nedovoljena ali nepravilna pojasnila«. Polkovnik je namreč uporabljal linijo, po kateri so sicer dajali navodila tistim 680 letalom, katerih polovica je nenehno v strogi pripravljenosti, da aktivirajo svoj grozljivi tovar — štiri vodikove bombe.

Prav v tem trenutku je omenjeni polkovnik sporočal predstojnikom, da so štiri bombe zares padle v bližino obale ob južni Španiji, zakaj bombnik, ki jih je prevažal, je pri napajanju med poletom trčil z napajalnim letalom.

Flora Lewis, ameriška novinarka, ki živi v Parizu, je nesrečo, katere strahotne posledice so javnosti skrbno prikrivali, natanko raziskala. Reviji »Spiegel« (iz nje smo povzeli daljši tekst, ki ga bomo objavili v nadaljevanjih) je poročala, kaj si je mislil preprosti kmetiš, ko je opazoval ponesrečeni napajalni manever v višini 10.000 metrov ... letali sta se zaleteli, verjetno sta se pilota grozovito skregala ... in o načrtih akcijah vojaških enot, ki pa so le porabile osemdeset dni, preden so dvignili četrto vodikovo bombo z morskega dna. To poročilo o nesreči bombnika objavljamo zdaj, ko se je tni pripetila podobna nesreča v bližini Grenlanda.

Potek akcije je bil skrbno zamišljen, preračunan in do poslednje natančnosti izurjen. Poslednjih podrobnosti pa ni mogoče vaditi, kajti to je atomska vojna.

Toda razen akcij, ki naj bi sledile dokončnemu povelju predsednika ZDA, ki bi poslal bombnike v štirih smereh na določene cilje, so bile vse operacije odlično tigrane in tako znane kot vsakdanja vožnja v službo. Posadke so jih že ničkolikokrat izvedle in vsi člani posadke so pazili, da so si v zadnjih dvanajstih urah pred poletom zagotovili vsaj osem ur spanja.

V oporišču so bili sicer še vedno razburjeni, kadar se je nova formacija SAC (Strategie Air Command — strateško zračno poveljstvo) pripravljala na dežurno službo v zraku. Čeprav je posadka na vsakem poletu opravljala natanko iste naloge, vendar nikoli niso pred obratom za vrnitev vedeli, ali je vse skupaj res samo vaja.

51. formacija bombnikov SAC je bila odlojena zračnemu oporišču Seymour Johnson pri Goldsboru v zvezni državi Južni Karolini. Približno vsakih deset dni so posadke prevzemale po eno letalo tipa B-52, katerega osem reaktivnih agregatov zmora moč tridesetih lokomotiv. Otvorjeni so s štirimi vodikovimi bombami, katerih rušilna moč je večja od vseh doslej sproženih konvencionalnih bomb.

Vsak polet traja 24 ur. V tem času namreč letala lahko dosežejo skrajno mejo in se vrnejo v oporišče, razen tega pa je 24 ur

doba, ko posadka v zadovoljivih okoliščinah lahko še pazorno dela.

Preden so v večernem mraku vzleteli, je poveljujoči častnik kot zmeraj opozoril posadko na utrujenost, s katero morajo proti koncu poleta računati. A to je bil le eden izmed številnih procedur v rutinskem poteku priprav, instrukcij in poleta samega. Dan poprej je posadka nekega drugega bombnika, ki je dežurala v oporišču, pregledala vse naprave v letalu št. 256.

Posadke v delni pripravljenosti, ki lahko ob vsakem trenutku prevzamejo polovico 680 letal SAC, so vedno štiri dni in tri noči v bližini letališča. Pripravljene morajo biti, da v šestih ali sedmih minutah po alarmu, ki lahko pomeni le manever, a tudi vojno, vzletijo. Kaj je tuljenje siren zares pomenilo, izvedo šele, ko zasedejo svoja mesta v letalu.

Največji časovni razpon, ki ga dovoljuje ameriški radarski sistem v primeru bližajočih se sovražnih rakot, je dvajset minut. Čeprav morda ne bi uspelo, da bi se bombniki pravočasno dvignili, še preden bi sovražni napad zmel oporišče v sočni prah, lahko druga polovica letal v zraku še zmeraj krene v protinapad.

Posadka bombnika številka 256 ali — tako so ga imenovali — »Čaj 16« je odletela z zahajajočim soncem v hrbtu k prvi etapi južne smeri »Kromane kupole« — ime štirih sodasnih akcij, v katerih so od leta 1961 dalje vsak dan in sliherno noč otovorjeni bombniki v zraku.

Najbolj prijetna je prav južna smer. Druge tri se pahljajasto raztezajo proti severu, čez Aljasko, čez Kanado, proti Grenlandu. Če bi bombniki prešli povelje za napad, bi se čez polarno območje in Arktiko usmerili na določene cilje.

Četrta krak »Kromane kupole« vodi čez srednji Atlantik, počez čez Španijo in Sredozemlje. Od tod bi v pravem napadu nadaljevali smer v južne predele sovražne dežele.

Črna aktovka s spoštljivo vsebino

Prvo oskrbovanje z gorivom je potekalo brez težav. Poveljnik bombnika, kapetan Charles F. Wendorf si je prižgal pipico iz koruznega storža. Nikoli ni veliko razglabljal o celotnem ustroju letala, s katerim je hrumel čez morje. Kaj takega so posadke letal SAC sploh zelo redko počele. Imeli so čez glavo dela in prav prijetno je bilo, da so imeli še rezervnega pilota, ki je rednim šestim članom tu pa tam pomagal.

Vse je potekalo brez ovir. Celotna posadka je ure in ure študirala načrt poleta. V spomin so si vtisnili sliherno stavbo, naselje in hrib. Predsednikovo dokončno povelje za napad pa bi morali najmanj trije člani posadke dešifrirati.

Poveljnik Wendorf je imel povelja spravljen v črni aktovki, podobni usnjeni potovalki. Na rdeči prog so se blestele črne črke napisu »TOP SECRET«. Torbo so spoštljivo imenovali CMP (Combat Mission Folder — mapa s poveljem za napad).

Z devetindvajsetimi leti je bil Wendorf tretji najmlajši član posadke. Najmlajši je bil trindvajsetletni navigator Steven G. Montanus. Vsi so ga imeli radi in so se prijateljsko norčevali iz njegove devetnajstletne žene. Tarta najbolj ostrih dovtipov je bil vsekakor nadporočnik Michael Rooney, edini samec posadke.

Razen Wendorta, koplota Rooneya in navigatorja Montanusa so bili redni člani posadke še kapetan Ives Buchanan, čokat, plašen in zelo redoljuben štirinajsetletnik, ki jim je bil dodeljen za radarskega navigatorja; kako ljubko ime za moža, ki bo sprožil vodikovo bombo! Nadporočnik George J. Glessner, 26 let, zelo zadržan, je opravljal naloge častnika za elektrono, motil je sovražne radarske naprave. Naposled je bil tu še višji vodnik Ronald F. Snyder, ki je skrbel za štiri 12,5 mm topiče v repu letala, sicer pa je pomagal vsakemu, ki ga je potreboval.

Z redno posadko je tokrat letel še rezervni pilot, major Larry G. Messinger, S 44 leti je bil edini, ki je že zares metal bombe. Nad Evropo in nad Korejo si je pridobil mnogo priznanj.

Napajanje je resna zadeva

Redna posadka so bili že skoraj leto dni znanci in niso si imeli kaj prida pripovedovati. Sicer pa je bilo tudi bore malo priložnosti za klepet v ropotu in ob napetem nadzorovanju stoterih merilnih naprav, kontrolnih stikal in poročanju v bazo ter soodnosnemu vodilnemu letalu.

Mračilo se je že, ko so se pripravljali k drugemu napajalnemu manevru. Napajalno letalo iz ameriškega oporišča Torrejón v bližini Madrida se je ob predvidenem času na določenem mestu, visoko nad redko naseljeno pokrajino med Zaragozo in Barcelono, srečevalo z letali B-52.

Založen s 150.000 litri goriva je bombnik letel nad Sredozemljem. Nad Jadranom, tik ob meji moskovskega alarmnega sistema se je ostro zasukal proti jugu in kratak čas za tem se enkrat proti zahodu.

Šele v tem trenutku se je izkazalo, da je bil tudi ta polet »rutinska vaja«. Nobe-nih skrbi ni bilo več, samo še napajanje in varna pot domov.

Zadnje napajanje so opravili nad južno Španijo tik za obalo Sredozemskega morja. V sistemu SAC so imenovali to področje Saddle Rock (sedlasta skala). Tokrat naj

bi se sestali s tankerjem iz ameriške baze pri Moronu blizu Sevilje.

KC-135, okorno napajalno letalo se je natanko po načrtu prikazalo za prvi stik. Navodila SAC dajejo letalom le 30 sekund odmika od določenega urnika. Letali letita skoraj z nadzvočno brzino. Ostaja jima le deset minut, da se po predpisih identificirata in zblížata. Ko sta le še pet minut oddaljeni drugo od drugega, se bombnik po načrtu spusti za sedemsto metrov pod napajalnik, ta pa se je že pripravil za ostrí zavoj 180 stopinj, ki ga privede nekaj kilometrov pred bombnik. V tem trenutku se je vodnik Lloyd Potolichio spustil na rdečo žimnico v repu tankerja, da bi pričel usmerjati napajalni teleskop. Ulegel se je na trebuh in privezal, da ga ne bi potegnilo iz letala, če bi se po naključju vdrlo notranje okno, potem ko je odinil zaščitni zaslon. Teh poslednjih petnajst minut pred stikom za prevzem goriva je bil prav on pravi poveljnik obeh letal.

Drugi trije člani posadke v napajalnem letalu so bili v pilotski kabini in so prepuščali podrobnosti stika možaku na žimnici. Major Emil J. Chapla, vodja posadke, je bil navdušen nad službo v španskem oporišču. Kot strasten turist ima tu možnost, da si vsakič nekaj tednov pobliže ogleduje vse krasote Španije, ki jih posadke bombnikov vidijo le iz vrtoglave višine deset tisoč metrov. Koplota je kapetan Paul R. Lane, navigator, kapetan Leo Simmons pa se navdušuje za španske kitare.

Napajanje je zelo resna naloga. Toda posadke so jo že stokrat brezhibno opravile, zato se jim ni zdelo potrebno povečevati običajne pozornosti. »Čaj 16, Čaj 16«, je klical Potolichio: »Tu trubadur 14«. Preveril je bližino tankerju; ko sta se letali zblížali na 800 metrov, je iz napajalnika spozlela teleskopska cev, po kateri bo bombnik sprejel gorivo. Potolichio je opazoval, kako je cev vzletela v pravi položaj, za letalom se je vlekla kot nekakšen stroel.

In minuto pozneje se je zgodilo...

Wendorf in Messinger sta sedela pri krmilnih napravah, Rooney se je zleknil na pogradu, za njim pa sta Glessner in Snyder pozornost opazovala instrumente. Pod njima sta Montanus in Buchanan ogledovala medlo zeleni obris tankerja na radarskem zaslonu. Samo pilot in koplota sta imela razgled skozi posevna okna kabine na prost. Drugim so zadostovala števila elektronska ušesa in oči, ki so vgrajene v B-52. Le stik za prevzem goriva med poletom je treba opraviti ana oko. Bombnik se mora toliko približati, da je soba, ki se odpre na

temenu letala, samo 180 centimetrov oddaljena od konice napajalne cevi.

Potolichio si je manever ogledoval od zgoraj in prižgal rdečo luč. Z njimi je napovedoval popravke v brzini in višini, z zelenimi lučmi pa je nato sporočil, če je pilot bombnika dosegel zaželeni položaj. Pilot in mož ob napajalni cevi sta obmolknila. Splošnoznimi znaki, s katerimi so naprave na ostale ugašane na isto frekvenco. Tik preden se je cev spustila v sobo, je Potolichio prekinil molk poslednjih trenutkov:

»Čaj 16, Čaj 16, pazite pri pristajanju! Menil je, da se bombnik preneglo bliža. Glas mu je zvenel mirno, z ničimer ni napovedoval bližnje katastrofe. Pilot v bombniku je zmanjšal hitrost.

Komaj minuto pozneje se je zgodilo! Eksplozija, vršesce trzanje vsega trupa, vzhub plamenov, vse se je zgodilo hkrati. Wendorf na levem sedcu v pilotski kabini je začutil sunke in potegnil roč katalpne naprave drugih sedežev v letalu, toda tega se nihe ni več mogel spomniti. Tudi Wendorf pozneje ni vedel povedati, kaj je najprej opazil: ogenj, truš ali mogočno trzanje. Samo ena misel ga je prešinila: »Mož bog, eksploziram, raztrgalo nas bo!«

Napajalni teleskop je bil zgrel sobo. Namesto v sobo je cev udarila v teme trupa, v hrbenico letala. Nenadni ostrí dotik je bombniku zlomil tilnik. Ogenj je švinstil po cevi navzgor proti orjaškim tankom z gorivom v KC-135. V hipu se je hladni zrak napolnil s pekočo ognjeno krogo 150.000 litrov goriva.

Mrtvi in rešeni

Štirje člani posadke v napajalnemu so zročemeli, še preden so ostanki letala 10.000 metrov niše treščil na tla. Med padcem se je letalo razletelo. Večina je popolnoma zgorela. Ko se je ogenj zdvijal, je na tleh ostal približni obris letala iz stopljenih kovine, kot bi ga tresoča roka izlila iz talnika.

Posadka v bombniku take situacije nikoli ni posebej vadila, bila pa je izurjena v nagonskem ravnanju. Wendorf in Messinger na prednjih sedežih in Buchanan in Montanus na svojih položajih so potegnili za rumenočrne progaste ročaje ob sedežih. Manjša eksplozija je pogrnala pilota s sedeži vred skozi streho kabine. Podobni naboji so pogrnali navigatorja skozi dno letala. Montanus se je morda ob katapultiranju onesvestil ali pa ga je doletela kakšna druga negoda. Njegovo padalo se ni odprlo, še vedno priklenjen na težki sedež, je troščil na zemljo. Sloko telo je bilo razmesarjeno in čedni temni obraz je otrpnil v grozi.

(Se nadaljuje)

Delo, ki ga ni treba posebej priporočati
Čez mesec dni izide prva knjiga

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE razpisuje prednaročilo

CHARLES DE GAULLE: VOJNI SPOMINI V TREH KNJIGAH

Posebna draž teh spominov je v tem, da je De Gaulle ena od redkih osebnosti v današnjem političnem svetu, ki stoji — prav tako kot v času druge svetovne vojne — na čelu države. Spomini že jasno nakazujejo, kaj bo pomenila Francija pod vodstvom De Gaulleja po koncu II. svetovne vojne.

Bralci, ki zasledujejo sodobna dogajanja v svetu, bodo lahko spremljali in vzporejali uresničenje nekaterih De Gaullovihih idej, do katerih je avtor prihajal postopoma, tako kot se je vojna približavala svojemu koncu.

Spomini pomembnih osebnosti so zmeraj neke vrste zrcalo, ki odsevajo podobo avtorja, njegovo značaj, njegovo pojmovanje sveta, politike, zgodovine itd. To še posebej velja za De Gaullove spomine.

To odlično delo velikega državnika izide v sodelovanju z beograjskim založniškim komentarjem. Vse tri knjige bodo obsegale okrog 1700 strani, knjige bodo vezane v celo platno.

Format knjig: 14 x 20 cm. Prva knjiga izide konec februarja, ostali dve pa v naslednjih mesecih. Cena za srbskohrvaško in slovensko izdajo je v prednaročilu ista.

CENA ZA VSE TRI KNJIGE JE V PREDNAROČILU 240,00 N DIN.

Naročniki imajo ugodnost 10-mesečnega obročnega plačevanja po 24,00 Ndin.

Po izidu bodo knjige znatno dražje. Opozorjamo, da bo naklada omejena. Pohitite.

Prednaročila zbirajo do konca februarja vse knjigarne in zastopniki založbe.

Naročila sprejema tudi uprava založbe, zato izrežite priloženo naročilnico in jo pošljite v pisemski ovojnici na naslov:

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
LJUBLJANA — Mestni trg 26

NAROČILNICA

Neprekljčno naročam:

DE GAULLE, VOJNI SPOMINI I-III

Vezano v platno, cena 240,00 Ndin.
Naročilno bom plačal v enem znesku ali v 10 obrokih po 24,00 Ndin

Knjige pošljite na naslov: službovanja — stalnega bivališča. (Neustrezno predrtajte.)

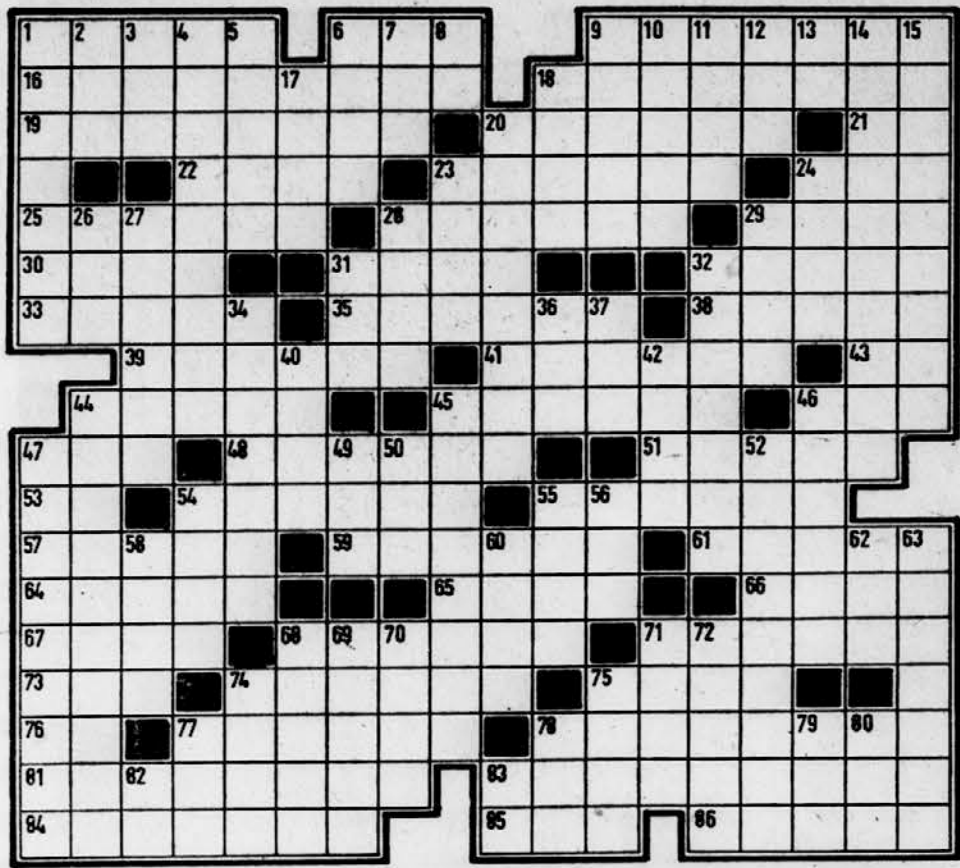
..... dne Podpis:

Ime in priimek:

Zaposelitev:

Naslov stalnega bivališča:

Nagradna križanka

Vodoravno: 1. ugodje pri jedi, 6. na obeh straneh brusena, masno strojena koža divjadi, 9. starejši, sodobni slovenski slikar (Maksim), 16. veliki ruski pisatelj, Nobelov nagradenec za literaturo leta 1958 (Boris, »Doktor Živago«), 18. sedež ameriškega vojaškega poveljstva, 19. tiskarska zvezdica, 20. protestantski duhovnik, 21. okrajšava za »visoka frekvenca«, 22. bombažna odpadna vlakna, ki se sterilizirana uporabljajo v medicini, 23. zračni vrtnec, hud vihar, 24. pojav na vodi, 25. nadarjen, bister človek, 28. upravna enota v Švici, 29. gorata država v Južni Ameriki, 30. konec molitve, 31. francoski pisatelj (Claude, »Ariane«), 32. velika vodna površina, 33. ulična prodajna hišica, 35. polkrožno okence, daljnogled, 38. kemični element, polkovnik (znak As), 39. neumnost, obsedenost, 41. pred leti umrl veliki mehiški realistični slikar (Diego), 43. originalni začetnik francoskega otoka v Melaneziji, 44. zvest lastne vrednosti, 45. steklena merilna cev v kemiji, 46. vzdevek Goethejeve matere, 47. pojav, da stojita v besedi zaporedoma dva samoglasnika, hiat, 48. kraj blizu Ribnice z lepimi smučarskimi tereni, 51. glavno mesto balkanske države, 53. visoka igralna karta, 54. antično mesto na Kreti, središče mikenske kulture, 55. mesto v južni Makedoniji, 57. eden od partizanskih voditeljev vinske trte, 61. zemeljsko-podnožična, 64. igra s kartami, 65. prodajno blago, 66. nuja, potreba, 67. ime norveškega pisatelja Dunna, 68. umetniška slika z morskimi motivom, 71. spominna dušika za nekatere kovine, 73. glas pri strelu, 74. ljub-

kovalen naziv za ženo, 75. ljubkovalno možko ime (Tomaž), 76. avtomobilska oznaka Nove Zelandije, 77. antično mesto v Beociji od koder so Grki odpluli na vojno proti Troji, 78. tajni policist, 81. črta na zemljevidu, ki veže kraje z enakim magnetnim naklonom, 83. prodajalna semen, 84. pripadnika velikega azijskega naroda, 85. pod, 86. del telesa s posebno funkcijo.

Navpično: 1. vodja največjega upora sužnjem v zgodovini, 2. izrastek na glavi, 3. nemški meščanski filozof (Georg), 4. škotski pisatelj pustolovskih romanov (Robert Louis, »Otok zakladov«), 5. primorsko sortno vino, 6. tovarna ur v Zemunu, 7. nevarna bolezen, 8. kratica za shokejski klub, 9. spoznavni znak, 10. ime pesnika Aškerc, 11. staro mesto na polotoku Pelješcu, 12. dvojica, 13. kemični znak za srebro, 14. intrigranje, povzročanje razdorov, 15. drugo ime za gripo, 17. ameriški filmski režiser (Martin), 18. pogodba, dogovor, 20. mlada slovenska popevkarica (Alenka), 23. glavno mesto severnega francoskega departmaja Calvados, 24. vrstica, stih, 26. znamka Citroenovih avtomobilov 27. sodobni sovjetski pisatelj (Leonid), 28. ime norveškega pisatelja Hamsuma, 29. znojnica v koži, 31. eden od danskih otkov, 32. najbolj naporna atletska disciplina, 34. kuhinjska posoda, 36. železniška tračnica, 37. starorimski pozdrav, 40. glavno mesto skandinavske države, 42. letni gozdni posek, 44. veliki švicarski pedagog in psiholog (Johann Heinrich, 1746-1827), 45. pritek Save izpod Kamniških Alp, 46. reka in mesto na skrajnem severovzhodu

Sovjetske zveze, 47. trgovski potnik, posrednik, 49. pripadnik baltskega naroda, 50. iglasto drevo, 52. naziv za pripadnika Sukletove politične frakcije, 54. paluba, 55. otroški naziv za žuželko, 56. letovišče pri Opatiji, 58. riževno žganje, 60. deveta stopnja diatonске lestvice, 62. reka v SZ, pritek Baltskega jezera, 68. ime skladatelja in dirigenta Góbea, 69. lazi umrli slovenski geograf (Anton), 69. mesto v zahodni Romuniji blizu jugoslovanske meje, 70. vijuga, cestni zavoj, 71. glasbeni znaki, 72. kraj na Kozjanskem, kjer prihaja obsejalna železnica na slovensko stran, 74. poškodba kože zaradi drgnjenja, 75. spremljevalka noči, 77. pristanišče v Izraelu, 78. kos celote, 79. nekdanji naziv za večje naselje, 80. ime nemške pisateljice Seidel, 82. visoka gora v Švici, 83. avtomobilska oznaka Špita.

Nagradni razpis

Za pravilno rešitev križanke razpisujemo 12 nagrad:

1. nagrada: 50 Ndin
2. nagrada: 40 Ndin
3. nagrada: 30 Ndin
4. do 12. nagrada: po 20 Ndin

Izretek z vpisano rešitvijo pošljite na naslov: Uredništvo »Delo«, Ljubljana, Tomšičeva 3, poštni predal 29. Na pismenski ovitek napišite NAGRADNA KRIZANKA. Rešitvi ne prilagajate drugih dopisov ali obvestil. Pri žrebanju bomo upoštevali vse rešitve, ki bodo v uredništvu do srede, 31. januarja opoldne.

Reševalci iz Ljubljane lahko vržejo rešitve v nabiralnik nagradnih agank »Delo« in »Tovariša« v veži postojane v Tomšičevi ulici 3.

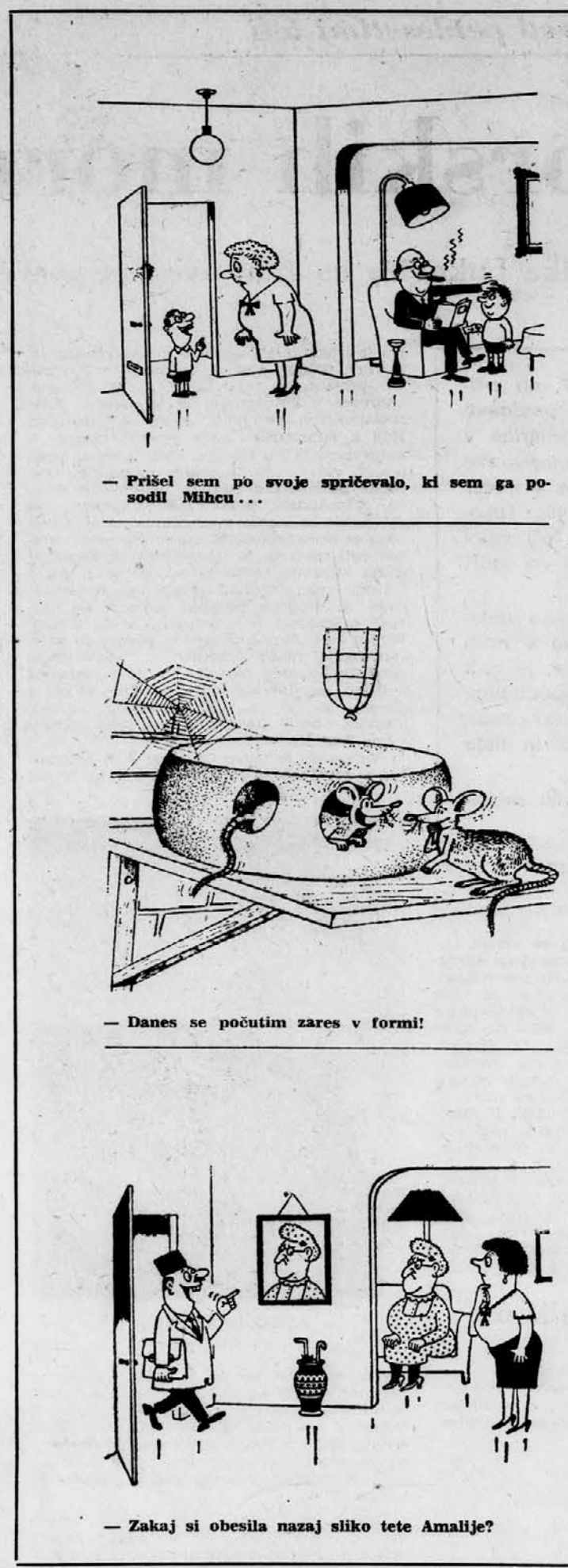
Nagrajeni reševalci

Za križanko preteklega tedna smo dobili 1060 rešitev. Zreb je razdelil nagrade takole:

1. nagrada (50 Ndin): Marija Smolik, Ljubljana, Mestni trg 18/II
2. nagrada (40 Ndin): Mitja Krapec, Ptuj, Rajspova 7
3. nagrada (30 Ndin): Robert Kastelic, Litija, Parmova 7
4. do 12. nagrada (po 20 Ndin prejmejo): Ljubo Lončarič, Maribor, Kamniška 31; Mila Juraja, Grenc 11, p. Skofja Loka; Jakob Dereani, Ljubljana, Igriška 12; Dolje Kopecky, Bled, Gregorčičeva 67; Ferdo Vačvornik, Sevnica, Kolodvorska 13; Karel Vavpotič, Ljub., Majarova 17; Milka Istenič, Kranj, Tekstilna 18; Janez Lužar, Ljubljana, Postojnska 14; Milan Bratušek, Ljubljana, Studentsko naselje, blok 6.

REŠITEV PREJSNJE KRIZANKA

Vodoravno: 1. Rossi, 6. Stalin, 12. Berlioz, 14. Barbados, 16. Tizian, 17. arena, 19. Odisej, 21. vskok, 22. zgodba, 24. oljka, 25. rman, 26. Bersa, 27. Viasja (Čevrč), 29. Alan, 30. dar, 31. Manes, 32. vsto, 34. Ono, 35. KR, 36. golob, 37. bistvo, 39. TS, 40. Acheson, 42. konto, 43. Pia, 45. kupon, 46. tarča, 47. Kra, 48. par, 49. kriza, 50. Arago, 52. bar, 53. arava, 54. Prevost, 55. Albert Einstein, 57. Dajniko, 59. Centa, 60. KA, 62. rok, 63. odil, 64. banda, 65. jer, 66. Agra, 68. Ac, 69. Trsat, 70. past, 71. kraja, 73. acorist, 75. tista, 76. kraja, 78. Bine, 79. droser, 80. dajalnik, 82. Lavater, 84. Lasker, 85. šaman. Navpično: 33. Odilie (Verosis).

— Prišel sem po svoje spričevalo, ki sem ga posodil Mihcu...

— Danes se počutim zares v formi!

— Zakaj si obesila nazaj sliko tete Amalije?

— Sramujte se! Kapital bi se moral potopiti s svojo ladjo!

— Lahko sva zadovoljna. Prav lepo napreduje.

— Kdo pa ti je prej, preden si se poročil, pravil, kako moraš voziti očka?

Brez besed

Filatelija

Zimska olimpijada v Greonblu

Poštne uprave v nekaterih državah bodo v počastitev X. zimskih olimpijskih iger v Grenoblu izdale priložnostne poštne znamke z motivi zimskih športov, ki so vključeni v zimske olimpijske igre. Letos bo prvič tudi naša poštna uprava izdala dve seriji priložnostnih poštних znamk: posebej za zimske in posebej za letne olimpijske igre. Bralce bomo seznanili z izdajami, o katerih smo doslej obveščeni.

- 5 pf — hitrostno drsanje
- 10 pf — sankanje
- 15 pf — slalom
- 20 pf — hokej na ledu
- 25 pf — umetnostno drsanje
- 30 pf — smučski tek

Poljska

Poljska poštna uprava je dala 10. januarja 1968 v prodajo serijo osmih priložnostnih znamk v počastitev zimske olimpijade v Grenoblu. Na znamkah so naslednje zimske športne discipline:

- 40 gr — hokej na ledu
- 60 gr — smuk
- 90 gr — slalom
- 1.35 Zl — hitrostno drsanje
- 1.55 Zl — smučski tek
- 2.00 Zl — sankanje
- 7.00 Zl — patinistični tek
- 7.90 Zl — smučarski skoki

Naklada je zelo velika, od 1.100.000 znamk najvišje do 6.000.000 znamk najnižje vrednosti.

Vsaj po slikah sodeč prekašajo naše znamke vse zgoraj objavljene. Če bodo res tako lepe — bomo videli, počakajmo še malo!

Andora

Tudi mala republika v Pirenejih bo dala 29. januarja 1968 v promet priložnostno znamko za 0,40 Fr (motiv: spust), s katero bodo počastili zimske olimpijske igre v Grenoblu.

Jugoslavija

V novoletni številki »Delo« smo objavili kratko novico in fotografije priložnostnih znamk »X. zimske olimpijske igre«. To novico dopolnjujemo še z nekaterimi podatki.

Pošte bodo začele prodajati znamke 5. februarja 1968. Naklada kompletnih serij je 200.000, znamk po 0,50 din bo matinske 2.000.000, po 1 din 1.500.000, po 2 din pa 500.000. Motive je izbral jugoslovanski olimpijski komite. Biro za znamke bo izdal tudi priložnostne ovitke, cena 1 dinar.

Francija

Francosko ministristvo za pošte in telekomunikacije bo dalo 27. januarja 1968 v prodajo pri pošti Grenoble, 29. januarja pa pri ostalih poštah, serijo petih priložnostnih poštних znamk z doplačilom »X. zimske olimpijske igre«. Doplačilo je namenjeno za organizacijo zimske olimpijade. Na znamkah so naslednji motivi:

- 0,30 + 0,10 Fr — smučarski skoki in tek
- 0,40 + 0,10 Fr — hokej na ledu
- 0,60 + 0,20 Fr — olimpijska bakla
- 0,75 + 0,25 Fr — umetnostno drsanje
- 0,95 + 0,35 Fr — slalom

Na vseh znamkah je tudi znak zimskih olimpijskih iger: olimpijski krogi in snežinka. Naklada znamk ni objavljena.

NDR

Poštna uprava NDR je dala 17. januarja 1968 v prodajo serijo šestih priložnostnih znamk, s katero je počastila X. zimske olimpijske igre. Na znamkah so motivi:

Naša ulica

Zloba do groba

Za začetek bi vam rad povedal zgodbo o Slovencu, ki je ujel zlato ribico in mu je ta obljubila, da mu izpolni tri želje, če jo vrže nazaj v vodo. Vrgel jo je v vodo in si zaselel: »Rad bi imel lepo hišo!« »Oziroma in pogled,« je rekla ribica. Slovenec se je ozrl in obstrel: Na mestu njegove prejšnje kočice je stala prelepa hiša. Potem pa se je še bolj presenečeno zastrmel k sosedu: tam, kjer je stala prej sosedova podrtija, sta bili zdaj lepi hiši. »Saj res,« je rekla ribica, »vem, da si dober človek in da želiš svojemu bližnjemu še enkrat več kot sebi. Zato bom dala tvojemu sosedu od vsega, kar si boš izbral, še enkrat več kot tebi.« Slovenec je povedal drugo željo: »Rad bi imel avtomobil!« In tisti trenutek je stal pred njegovo hišo en avtomobil, pred sosedovo pa dva. Zelena zavist je začela razjedati Slovenca in premišljeval je, kako bi se maščeval nič krivemu sosedu. Povedal je svojo tretjo željo: »Rad bi, da bi mi odsekali nogo!« Tisti trenutek je bil brez nje in zadovoljen je bil, ko je videl sosedu, ki je bil brez obeh.

Vrnil se je Dolje iz službe in že pred blokom ga je ustavila Korenovka. »Ali je res, da je vaša žena Borički rekla, da je zgornja sosedova spodnji sosed rekla, da sem jaz koza?« »Nič ne vem o tem. To bodo babje čenče,« je odvrnil Dolje. »Kakšne babje čenče? Ali ste meni rekli, da sem baba? Tožila vas bom?« je zavreščala Korenovka. »Babje čenče,« je rekel Dolje in je šel domov. Med kosilom je povedal ženi o klepetu na stopnicah. »Kaj!« je vzkliknila Doljetovka. »Ona bo tebe tožila? Ona! Nas! Kar poskusi naj! Kozal! Stokrat koza! Takoj ji jih pomeim!« In še preden je mogel Dolje posredovati, je zdrvela po stopnicah in pozvonila pri Korenovih. Čez deset minut se je vrnila skustrana in zadihana. »Lepe sem ji napela,« je povedala. Čez tri dni so Doljetovi dobili pi-

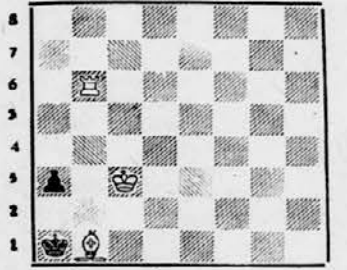
sma iz odvetniške pisarne, kamor se je zatekla Korenovka po pomoč. »Kolkor v desetih dneh v časopisu ne prečitete neresničnih trditve o moji klientki, vas bomo primorani tožiti...« je stalo v pismu. »Kar naj toži, kar! Bomo videli,« je rekla Korenovka. Dolje, modrejši, pa se je v podjetju o primeru posvetoval s pravnikom. Ta mu je svetoval preklitic. Deveti dan po prejemu pisma je stal Dolje v oglaševalnem oddelku časnika in naslednjega dne je javnost brala naslednji preklitic: »Podpisana tovarišica Doljetovka tu prekliticujem vse neresnične izjave, ki sem jih izrekla o tovariški Korenovi, in se ji zahvaljujem, ker je odstopila od tožbe.« Korenovka je pokupila vse časnike v treh najbližjih kioskih. Doljetovka pa jo je posekala na vsej črti, saj jih je pokupila še več. Strupeno sta se gledali, rekli pa nista druga drugi ničesar več.

Dolje in Koren pa sta skupaj premišljevala, če je bilo vsega skupaj v resnici sploh treba. »Jaz za svojo priznam, da je koza,« je rekel Koren.

»Moja ni tudi nič boljša,« je priznal Dolje. »Kaj misliš, kako bi jih ukrotila, da o bodiče ne bova, plačevala prekliticov in odvetnikov?« je uprašal Koren. »Boš možki in udari po mizi,« mu je svetoval Dolje. »To bi veljalo tudi zate, opatar,« mu je vrnil Koren. »Ti, šeno, ti boš meni metal copatarja naprej?« se je zadrl Dolje, Koren pa je kar vstal in odšel. »Kar k advokatu grem, ti vol,« je zaklical proti Doljetu, ta pa je od jeze kar sapo livil. Zal pa svojih namer nista mogla izpeljati, saj bi drugoče njuni ženi izvedeli, da sta se pogovarjala, kar pa je bilo obema strogo prepovedano. Hudo jima je zavrati tega. Prav tako hudo, kot je bilo hudo Slovencu, ki je videl, da je dobil on eno hišo — sosed dve, on en avtomobil — sosed dva... EVGEN JURIC

Šah

51. MIODRAG SIMIC
Derventa
Original

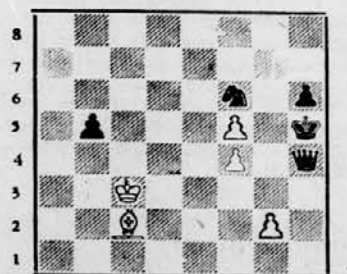
Mat v treh potezah

Beli: Kc3, Tb6, Lbl (3)
Črni: Ka1, a3 (2)

Sestavljalca šahovskih problemov Miodraga Simića, predavatelja telesne vzgoje na gimnaziji v Derventi, smo na kratko že predstavili v objavi njegovih problemov v št. 11. in 19. v »Tovarišus«. V njegovem gornjem tropoteziku je prikazana »snujca«, ki je tokrat kombinirana z »indijskok« temo.

KAJ SO TO POMOŽNI MATI?

MIODRAG VUKOVIC
»Feenschach« 1961

Pomožni mat v dveh potezah (s navidezno igro)

Beli: Kc3, Lc2, f4, f5, g2 (5)
Črni: Kh5, Dh4, Sf6, b5, h6 (5)

Pri pomožnih matih prvi vleče črni in sicer tako, da pomaga belemu, da ga ta matira v določenem številu potez. To pomeni, da črni in beli igraja z istim ciljem: da matirata črna, ne pa kot pri direktnih matih, kjer drug drugemu nasprotujeta. Rešitev gornjega problema je: 1. Sd7 g3, 2. Ld8 Ld1 mat. Če pa ima pomožni mat kot tu še navidezno igro (kar vedno zviša vrednost problema), pomeni to, da ima problem še eno rešitev in sicer takšno, da vleče črni eno, beli pa dve potezi. Poglejmo jo: 1... Lb3 2. Sg4 Lf7 mat. Če naredi tu črni še eno potezo, mat 2... Lf7 ni možen, ker črni nima tempa. — Mednarodna označba za pomožni mat je »sh«, za pomožni mat z navidezno igro pa »sh« (h z zvezdico).